Контрольный экземпляр

Массо а мехкийн пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьу 1923 шера дениз ● ЕРА, 2 ОКТЯБРЬ, 1980 шу ● № 118 (6248). ● Мах 2 кеп.

СОВЕТСКО-ИНДИЙСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

30 сентябре Кремле переговораш хилар КПСС ЦК Генеральни секретарна, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателна Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председателна хьалхарча заместителна Н. А. Тихонова, СССР Министрий Совета Председателна заместителна И. В. Архипова, СССР ихьрча мехкашцарча гlуланхий министра хьалхарча заместителна В. Ф. Мальцева Инде Республикин Президентаца Н. С. Реддеца.

Доттагlаллин вlашин дуьцар кхетадешца долчу хьале кхиамаллин деш лоацта хетар аьлар СССР-ан Инде Республикаяйн юкъерча мидарах, доттагlаллах, вlашин цхьаьна гlулакхаш леладарах 1971 шера даьча Договора чlогllача ларда тlе латтача советско-индийски отношенеш хьалхахьарча дешаех.

Актуальни дуьнен хилигьашта юкъера проблемаш ювцаш къастта уйла тlаккхийтар махшари дуьнен хилигьаита юкъера кхерамзлен чlогlаяра, империализмана, колониализмана, расизмана дуьхьларча къовсама дешашта. Советски Союзо, аьлар Л. И. Брежнева, лерралlен тlагlерттан низаш тlаухийт ихохьам кlаьдбалар дlа ла далийтара а цунга керда са дахкийтара а, геровашца кийчлуьга сикдаргара из lодидлаьргахьа бекъонца гола тохийтара, къовсаме дола хьалаш инйстон политикица къоастадар lалашдара.

Мадарра дийцар тlа-тlа чlогlагllа шоайна бартеухача агрессивни низаша хьинар айдарех кхераме кхохкам чlогlбера гlо деча Азера кхах. Л. И. Брежнева белгалдир, халигьий гlулакхашта империалисташ юкъагlертаро Азе а деррагача дуьнен тlа а машара гlулаях дохадеча империализмая цуьна гlо дериши аьттув боалийташ дола цу регнона мехкашта юкъера доакаш нах а рукъаш а хlалакдара хьесане дерзаду, аьлна.

Инде Республики Президента Н. С. Редде аьлар, СССР-ан Индеиен юкъера традиционни доттагlал индийски а советски а овлан тlарча хьаштаца санна, деррагача дуьнен юкъарча машаре хьашташ а дlа ма дехкара а бераатен вlашин дlаьхий дешин вlаши цхьаьна гlулакхаш леладара хьонкам телаш а да.

Оагlонаша дега тоам а хулаш белгалдир, советски индийски кулгалхой дlа-юха хьааашагlа ахар, шоайли вlашагlботтабалар традиционни доттагlлен шин оагlон отношенеех дlакъаста йиш йоаца дакъа а хиина дlаоттар, советско-индийски вlашин цхьаьна леладу гlулакхаш чlогllдарен шердаран юкъе цар холун дакъа лоацаш хилар.

(ТАСС).

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Кхашкара балхаш

Гуйрен хьалхара бутт — сентябрь чаккхбаьннаб. Хlанз а колхозийн совхозийн кхашкара дукха балхаш да кхоачашде дезаш. Хlьта уж балхаш дара юсаш йола ха дукха яц. Щудухьа сухалбе а беза.

Статупразлене сводкагlа 29 сентябрь хьатlаккхоачаш хьувкъам чуйщаб: ялата лаьрхlа хьаккlаш — 9727 гектара тlара, е 32 процент, генараш — 9819 гектара тlара, е 54 процент, дуга — 3918, е 59 процент, шекара свеклаш — 2507, е 28 процент. Ялат дlадийнад 45,7 эзар гектара тlа, е 28 процент.

Хьаккlаш сиха чуэц Наурски Урус-Мартановски районашка. Генараш чуйща даьннад Надтеречни районе. Тlехьарча гектарашкара уж чуэцаш боахк Грозненски Урус-Мартановски районашка. Хlанзчул тlехьагlа дукха генараш чуэца дезаш ба Назрановски, Сунженски, Шалински районашкара механизатораш.

Шекара свеклаш 30 процентал совгlа хьаьхкай Ачхой-Мартановски, Грозненски, Гудермесски районашка. Хlьта Урус-Мартановски Шалински районашка хlанзчул тlехьагlа хьалха езаш дукха я уж.

Ялат дlадера эггара дикагlйола агротехнически ха дlайоалаш латт. Хlьта республике дlадийна ялат кхоллагlча дьякъал кlезигагlа да. Дlаде дезачох ах совгlа дlадийнад из Малгобекски районе.

Ялат дlадера тlулйкхаш лела лел Ачхой-Мартановски, Шалински, Сунженски, кхычен районашка.

ЯЛАТ ДІАДУВШ БОАХК

Пхи эзар гектара тlа духхьал ялата лаьрхlа культураш дlае езаш ба Грозненски района «Загорский» совхоза механизатораш. Уж дlае йолайдалехьа цхьа эйри цхьа бlаьи гектара тlа доакъара лаьрхlа рапс дlайийнай цар. Уж балхаш дlадоладаьд шин кlира хьалхагlа. 29 сентябрь хьатlаккхоачаш механизатораша ялата лаьрхlа шин эзар гаргга гектара тlа культураш дlайийнай. Юкъера лаьрхlача нийс агрегатаца хlара дийнахьа кхо бlаь гектара тlа уж дlае аьттув боал цар.

Хьинар па кходеш къахьег ухх деношка кхай тlа боахкача механизатораша. Нормагlа 34 гектара тlа дlаде дезаш хlара дийнахьа 65 гектарагlа дlакхоачаш ялат дlадув тракториста Матаев lаббасен Саламов Шамханен. Цар санна толамаш доахаш къахьег селлыщицаша Багаева Яхас, Шабаева Марияс, Алиева Пучус, кхыбараша.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Дика хьувкъам кхебар дукха лоттабеча къовсаме эггара халагlа дола гlулакх тlехьара на чуберзабар да. Цудухьа деррига боахамашка хьувкъам чуэцара болх ма хуьлла дикагlа вlаштlехьбаккха гlерташ хул кулгалхой, специалисташ. Хlьта мишта лел бьацадаараш чуэцара гlулакх тlа Грозненски района «Юбилейный» совхозе-заводе?

Хьувкъам чуэцара балхаш къаьстта дика чаккхдоах Медиев lийсас, Хусанова Паьтlаматаs, Мадагов Салаудина кулгалдеча бригадашка. Дика болх бе нахьа белам, торо хуийтаргйолча тайпара хьалаш вlаштlехьдаьккхад цу бригадашка. Масала, бьацадаараш ма хуьлла сихагlен цlенагlен чуэцара шерра социалистически ахь йоаржалай ваха юкъе. Котбаьнараш, шоай декхарех дика лоархlабеш боле нах белгалбоах морально а материально а. Ахчак совгlаташ телараллий совгlа, хьалхалаттарех дуьц пенгазеташ тlа, цар сийна араехец «Молнеш».

Болх дика вlаштlехьбаьккха дlахьош хиларо йиш хулийт хьувкъам цlена чуберзабе. Лакхе йийцача нахьа бригада къахьегамхоша хlара дийнахьа тlехихоачашгlа бьацадаараш чуэцара нормаш. Хlьта цу гlулакхо карагlдоалийт паччахьалхена хьувкъам дlабалара планех а дика лоархlабе.

Масала, Хусанова Паьтlаматта бригадо гулъе даь хlанзале Даьхенна дlаденнад эзар тонн бьацадаараш. Кхы а еттиьа тонн дlаехча шера план яь йоаккхаргья цар. Цуьнца цхьаьна, бригадо лаьрхlад, шера планал совгlа паччахьалхена кхы а бlаь тонн бьацадаараш дlадала.

Шоайла барт, цхьоагlо йоаш болх беш хиларо йиш хулийт маха дика хьоххаяаш гойта. Хlьта Паьтlамата бригадерча бьацадаараш гулдечарца юкъе теттара дика болх бу Сайдуласва Айнаве, Джабраилова Сагата, Бахмадова Бекиста, [illegible]раза, Шуминдина Антонинас, Дагуева Разета, кхычар.

Цу бригада звенош юкъе дукха хьалла я Дадаева Таисас кулгалдер. Планал 15—20 процент дукхагlа бьацадаараш гул де деш дlадахийтац тхьаь йиш саг юкъе волча цу звено коллективо. Хьалхара балха нормаш юкъеяра лаьрхlача 130—150 процент кхоачашъю нарех хlане.

Паччахьалхена бьацадаараш дlададара шера план кхоачашъе гарга я Медиев lийсай, Мадагов Салаудина бригадаш а. Хьувкъам чуэцаш хаддама балха нормаш тlехкхоачашъеш къахьег цу коллективашка Озиева Товгадирага Социалистически Къахьегама Турпалга Мусаева Тамарега.

Хlанз социалистически ахь йоаржаш совхоза бьацадаараш леладераша юкъе КПСС XXVI съезда ма хуьлла дикагlча хьоккамашца накъабахар дукха. Цу гlулакхо толам а доахийт тха боахама ерригача коллективага. Ишттa, шера план 5400 йолаш йиъ эзари шин бlаьи тонн бьацадаараш дlаденнад оаха хlанзле. Даьхенна бьацадаараш дlададара планаш тlехкхоачашъергхиларах шеко яц са.

С. МИЗАЕВ,
«Юбилейный» совхоза-завода партийни организацие секретара заместитель.

БОЛХ ЭРГАБОАККХАШ ТОАБАЬБ

Шекара свеклаш ма хуьлла сихагlен цlенагlен чуэцара «Горец» совхоза отделенешта юкъе яьржача социалистически ахье хьалха я тха кхоалагlча отделене коллектив. Еткъа гектаре тlа кхейир оаха из культура. Цунах кхоазткъа гектара тlара яр чуйща яьннай. Пхеар чуерзара эггаре дукхагlа кхо дикъ ди мара эшаргдац тхона. Белгалдаккха доагlа, шекара свеклаех мукъадоьлча деррига лаьтта оаха аьбе аьхалга.

Хlанзале паччахьалкхенна дlаеннай дукха хlама ца эшаш кхо бlаь тонн шекара свеклаш. Лордех цlен а ль элашка уллаш кхы а ворхl бlаьи ах бlаьи тонн я. Хlара гектара тlара 270 центнер шекара свеклаш чуэц план шин бlаь йолаш.

Хьувкъам чуэцаш цхьа комбайн я. Из лелаеш ва механизатор С.-А. Бетельгериев. Пхелагlа шу да цо цу тlа болх бу. Йоккха опыт йолча Бетельгериев шийн хьинахьем дикен доал деш хиларах хlамоалца на йоккш хьадаиза болх беш л ва. Дийнахьа юкъера лаьрхlача ялх гектара тlара шекара свеклаш чуэц во, кхо балха норма а еш.

Ишттa овсаре болх бе карагlдоал Бетельгериева хьувкъам чуэцара кхы хьалхха а кийчдеш хиларах. Масала, комбайн кхай тlа араяккха лехьа косилкаць шекара свеклай лордаш хьекие кlезиг дукха лаьтта ца кхачийтар доакх. Ишттa кийчдаьча кхай тlа атта болх буйлу комбайнага.

Шекара свеклаш чуэцара балхаш мел дика вlаштlехьдоах хьокаш республика дуккхача кхыча боахамашка хиннaя со. Цхьайолча колхозашкен совхозашкен боагlа пайда эцац комбайнех. Масала, гектарникаша дlайийна шекара свеклаш чуэцача хана комбайн цхьан кхай тlара шоллагlчу тlа хехиаш мотти гаш кийслу, зехьe балха хе а йоаш. Тха боахаме хаддамза цхьан кхай тlа болх бу комбайно. Кхай цхьан оагlорахьара йодаш шекара свеклай ялх мутl хьалоаш цу агрегато, хlаьта гектара тlа 42 мутl ба. Кхай тlа ворхlазза гонтессача гектара тlара шекара свекла чуйща йоакх комбайно.

Болх поточно-перевалочни хьесапе бу. Комбайнагара кхай йистте гlолла боадача маькъа тlа дlа а кхуьхаш цига шекара свеклай элаш еш ялх трактор дел, лафеташ тlехьа а йийза. Элаш цхьан мугlарагlа ю, лаьтта яда шекара свеклаш хьалъийна автопогрузчика хутаргlа хергдолаш.

Шекара свеклаш чуэцара болх дика вlаштlехьбаккхараха овсаре къахьегарахи вай республика юрта боахама министра приказагlа Бетельгериевна бlаь сомм сона аз бетта эш алапи хиссели премеш хьокьняй. Тlехьагlа кхы а дикагlа къахьега декхарийла ду тхо цу совгlаташа. Хlаьта тха коллектив из дlакхоачар дергда шекара свеклаш ма хуьлла сихагlа чу а ерзаь, тlадоагlача шера хьувкъама тешамегlа лард йоллара.

А. МУСАЕВ.
Урус-Мартановски района «Горец» совхоза кхоалагlча отделене управляющи.

Шоллагlбола хьувкъам — чуйца йолаьй хьаккlаш свеклаш — чуэц болабеннаб Шални района совхозийн кхашка. Цхьан хана дlадув гурахьа дуьш йола ялат я.

Районе эггара боккхагlбола боахам ба «Джалка» яха совхоз. Планагlа Даьхен амбарашка 3000 сов хьаккlаш гадирага Социалистически Къахьегама Турпалга Мусаева Тамарега.

— Нагахьа санна из тхоах тийша даларе цхьа минут йоасргьяцар оаха. — йоах Т. Муслиевас. — Тхона уж дlаяхьа транспорт лаш.

Цу хьакъехьа къамаьл ду совхоза кулгалхошка.

Хlара сахьат ха еза я

чутовса езаш ба къахьегамхой. Таханарча дийнахьа хьатта кхаьчай томараш тlехьа 2000 тонн, ялат дlаякхача пункте дlакхьачай 1600 тонн хьаккlаш.

Дийнахьара норма тlехкхоачашъеш болх бу опыт йолча комбайнераша Саидов Ваудеи Каев Шерииен. Хьаккlаш чуэцаш ерригаш а 12 агрегат я.

Ледара лел свеклаш чуэцилга. Укх шера уж хьалкхеьй 640 гектара тlа. Паччахьалкхенна дlаяла еза 13700 тонн. Вакъда, хlанз чуэцача тайпаре цхьоалагlча отделене болх бой. ханахьа чуйща яргьяц уж. Кlира доаккlаш кхай тlа яда лордех цlекъаь свеклаш. Хlаьта болхлой бийся хиллалца автотранспортага хьежаш багlа шоаш хала хьалхехь свеклаш дlаяхьийта гlерташ.

Хетаргахьа лаьрхlача 1000 тонн свеклаш я элаш а яь [illegible].

— Свеклаш дlа хlама кхахьийтац оаш? — хетт оаха свеклаш леувча бригада бригадира.

— Свеклаш чуйща яхара кхоачам хиллал городера транспорт яйтаргьа аьннадар тхона, — йоп делар совхоза парткома секретара нов. Шемильханова.

— Шоай низаца дулуций шоана из?

— Тхоай ерригa транспорт а мах а оарцагlбаьхаб оаха хьаккlаш чуэца, хlаьта свеклаша-м сабар дергдар.

Из бахьан долаш графикагlа ма йоагтlара свеклаш дlахуьга тlехьадоал. Планагlа Нохч - Гlалгlай шекара заводе 4000 тонн свеклаш дlаяла йоагlача метте 1 октябрь тlаккхоачаш 3000 тонн мара дlайихьаяц.

Из бахьан долаш шийн ханнахьа дlайийна илац гурахьа юьш йола культураш. Хlана аьтча хьаккlаши свеклаши дlайийна хиника лаьтта мукъадалац. Планагlа 1 октябрь тlаккхоачаш 3150 гектара тlа дlае йоагlача 1200 гектара тlа мара дlайийнаяц гурахьа юьш йола культураш.

М. ЭПЕНДИЕВ.

БАЬЦАДААРАШ КИЙЧДАР (тоннашца).
29 СЕНТЯБРЕ КХАЧЧАЛЦА

Районаш:	План:	Дlаденнараш:	Цу дааьча дlадийнад:	План кхоачашъяьра:
Надтеречни	1800	3945	701	219
Наурски	2500	4550	1279	182
Назрановски	300	359	—	120
Шелковски	800	592	56	74
Ачхой - Мартановски	35800	23328	820	65
Грозненски	41700	25125	2545	60
Урус - Мартановски	11650	6976	428	60
Сунженски	24800	11950	426	48
Грозный	10100	4832	235	46
Шалински	7250	3026	718	42
Гудермесски	1400	396	15	28
Малгобекски	1100	310	—	28
Ножай - Юртовски	300	20	—	6
Республике гlолла	140000	85311	7222	61

Комсаш чуэцаш я

Къахьегама ди хlаьтта дlа мара доладеннадацар «Верхненаурскийе» совхоза комсаш леладераша воккъостал де бахача № 26 йолча Грозненски профтехучилища дешархой комсаш чуэца болалуш. Килоева Макки бригада бешамашка бар уж болх беш.

— Укхаза болх беш нийс группа я, — яхаш дуьйц бригадира. — Царна юкъе шерра яьржа социалистически ахь латт. Цу ахье хьалха я Поповская Любовь Павловнас кулгалдеш йола группа.

Училище производственни балха говзал lомаеча мастерца Поповскаяна хьож тхо комсаш чуйщача мугlарга. Цига хьокъаш хилнаб кхьбараш а. Цхьаина а вlотарга тlа цхьа гайдолг хоредайзар тхона.

— Укхаза комсаш йоахаш хилнаб Назирова Хьабибат, Агуева Хазан, Самбиева Макка, Долгиева Фатима, Гадаборшева Марем, Евлоева Аминат, — цlераш йоах цига болх беча мехкарий преподавателa. — Царех хlаране 300 килограмм гулъю комсаш норма 250 килограмм йолаш.

77 гектар хулача комсех 37 гектар чуйщай. Цар тlара яьха 150 тонн комсаш чаккхъяьха дlаяхьийтай заводе.

— Бетальгиреев Зайнди нерте латта бригада комсаш хьаьа яьний, — аьлар совхоза директора Таймасханов Саласа. — Планагlа 248 тонн дlаяхьийта йоагlача метта дlаяхьийтай 380 тонн. Цу бригадаца ахь йоаттаеш я Килоева Макки бригада. Цо декхар тlаийцад гектара тlара 40 центнер яккха йоагlача 50 центнер комсаш яха.

Уж декхараш кхоачашдара дарна гlо ду КПСС XXVI-ча съезда сийна лаьцача ахьон Табурниева lайшета, Джабраилова Моший, Такалова Дарьяй, Голтакова Шурай, бригадерча ахье хьалха латтача кхычар дуьнахьа шераша lоаьча опытох.

М. ХУМАДОВ.

КУСТАНАЙСКИ ОБЛАСТЬ. Целинни областера ялат леладераш цlаьнка а шоай социалистически декхараша хьажа а хьежа Даьхенна 3,6 миллион тонн совгlа ялат дала лаьрхlад.

Из декхар кхоачашдеча доккха дакъа юкъе хьу Н. Г. Козлова цlерагlча совхозо. Цун коллективо толаме чаккхдаьхад ялат чуэцара балхаш. Тlехкхоачашдаьд паччахьалкхена ялат дlададара шера дола декхараш. Целинникаша лаьрхlад Даьхен амбарашка 80 эзар тонн ялат чутасса. Из шера йола шин план гаргга хул. Цаl шоллагlчох тlехьа совхоза хьатташкара элеваторе дlаух автопоездаш.

Целина тlара хьувкъам

СУРТА ТlА: совхоза хьалхалатта бригада. Коллективана керте лаьтт совхоза парткома член, Ленинен Къахьегама Цlеча Байракхен орденаш лелао Оджахвердиев Мамед Мухта-оглы.

В. ЗИНИНЕН
В. ДАВЫДОВЕН сурт.
ТАСС фотохроника.

З В Е З Д Н Е ВІАШАГІКХЕТАР

30 сентябре Звездни городоке торжественно тlаийцар «Салют» — «Союз» яхача орбитальни lилма - тохкама комплекса тlа цхьан кlира экспедиця яь йола советско-кубински экипаж.

Традицегlа цига гулбелар экспедици кийч мел яьраш, никъ бара лостам тийнараш, lилман экспериментий программа оттаьраш. Цар массане — космонавташ кийчбаьраша, кулгалдаьраша, lилмахоша, никъ бара лостам телача Центра специалисташа — боккха мах бу Романенко Юре, Арнальдо Тамайо Мендеса орбите баьча балха. Лаьтта lобенаб тоъал боккха lилман мухь — чакхъяха лийрхlа ерригa советско - кубински эксперименташ кхоачашъяьй.

«Интеркосмос» программагlа йола ворхlлагlа дуьнен халигьарта юкъера полет — лаьттаии космически орбиташ тlа социалистически мехкаша вlаши цхьана леладу гlулакхаш толаме дегlаахара дола тешал. Цох дийцар Звездни городоке хиннача митинге советски кубински lилманхоша, космонавташ кийчбара Центра специалисташ, космически экипажа членаша.

— Са безам бар космически никъ бе сона гlо мел даьр мархlа волли, — аьлар митинге кубински космонавта. — Дег тlара барках да «Интеркосмос» яхача программагlа ерригa интернациональни экспедицеш чакхъяха бахкадина космически техника «[illegible]лют-6» яха станци хьаьнча советски конструкторашта, инженерашта.

Митинге хинначаша беррига а раьза а болаш моаргlал дахьийтар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага, КПСС ЦК Генеральни секретарга, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателага Л. И. Брежневга.

(ТАСС корр.)
Звездни городок.

КХАЬ ШЕРА ОРБИТА ТІА

Никъ бара лостам теле центр. (ТАСС). Кхо шу даьннад 1977 шера 29 сентябре лаьттал юхерча орбита тlа яьхха «Салют-6» яха lилман станци космосе болх беш йола.

Цу хан-юкъе станце тlа болх баьб кертерча кхаь экспедицен цига хьалъихача кхы бархlнен. вlашагlдийоад «Союз», «Союз Т», «Прогресс» хьисапера 24 транспортни кема. «Салют-6» яхача станцена эксплуатаци еш кхоачашъяьй lилма - технически тохкамийн экспериментийн шерра программа, lоаьй дуккхача хана лехнаш, йола космически комплексаш хьенра йоккха опыт. Саго лехкаш станце болх бара юкъерча хаянълагlча кертерча экипажо баьр а лаьрхlача, цаl ахь шу совгlа я.

Попов Леонидин Рюмин Валерийн сигала лела 173 дий бийсен даьннад. Программе да контролан медицински тохкамаш, велоэргометра тlа а, «удача» никъ тlа а физически упражненеш елга, «Чибис» яхача вакуумни костюмах пайда а эцаш тренировкаш елга.

Чаккхъяьккхай 26 сентябре йолаь «Сплав» яхача электрически йоахлуча пешка чу еш йола технологически эксперимент. Аргlанера плавка яьй монокристалла новесомоста хьалашка кадмий - ртуть - теллур яха полупроводникови материал хьаяра дукха.

Экипаж дlахо хьош я Лаьтта lалама ресурсаши гонахьара хьали lомадара программа.

Маьхашта йолча СССР Паччахьалкхен Комитете

СССР Госкомцено хоам бу 1980 шера 1 октябре дена микрокалькуляторий паччахьалкхен рознични маьхаш юкъера лаьрхlача 43 процент лохдарах.

Нов. С. М. МАГОМАДОВ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КЪАХЬЕГАМА ЙОЛЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР
ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо сацам бу:

Нов. Магомадов Саид Магомадович Нохч-Гlалгlай АССР къахьегама йолча Паччахьалкхен комитета председателалла хьожаве.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный, 1980 шу, 30 сентябрь.

Нов. Д. П. САНЬКО НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР КЪАХЬЕГАМА ЙОЛЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ДЕКХАРЕХ МУКЪАВАЛИЙТАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР
ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо сацам бу:

нов. САНЬКО Давыд Прокофьевич Нохч-Гlалгlай АССР къахьегама йолча Паччахьалкхен комитета председатела декхарех мукъавалийта пенсе тlа водаш хиларца дуьхьадеина.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный, 1980 шу, 30 сентябрь.

Нов. М. П. ГОРБАЧЕВНА ПАРТЕ ВЕТЕРАНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР
ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча беркате болх барах Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Горбачев Менсия Петровича — персональни пенсионере, 1928 шера дена КПСС члена.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
г. Грозный, 1980 шу, 24 сентябрь.

Политдешара системе селхан дӀадоладеннад дешара шу

МОСКВА. Массе оагӀорахьара уйла яь кийчо яьй «Пластик» яхача Ӏилма-производственни объединене партийни организаце марксистско-ленински дешара система кердача дешара шера. Из шу чакхдаккха лаьрхӀад партийни съезда кийчо йра навкъаца.

Предприяте коммунисташа дӀадахача дешара шера опыта анализ е яь пропагандистски балха чулоацамахи методикахи дика мел дар Ӏомадаьд. 230 совгӀа пропагандист, агитатор, политинформатор кийча ва кердача дешара шера. Верригаш а политически дешара системе дешаш хургвар 1000 сал ве.

СУРТА ТӀА: политически дешара кабинете. АьрдехьаӀа аьттехьа — пропагандисташ Е. С. Валакиров, В. Г. Юркевич, Б. Д. Зонов, В. И. Иванов, кабинета заведующи М. М. Горюнова, пропагандист Н. Г. Жаркова, «Ленински коммунистически парти — вай заман хьаькъал, сий, эхь-эздел» яхача темагӀа хургйолча хьалхарча занятена литература кийчъеш ба.

В. КОШЕВОЙ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛЕРТТӀА КИЙЧО ЯЬЙ

ХӀанзарча дешара шерахьалхе кийчо еш хиннай Наьсарен района партийни комсомольски организацеш. Керттера термо тӀаихийтай болаш барел семинагӀа пропагандисташ хьахаржара, цар массене идейно-теоретически боарам, балха говзал лакхъяра, дикагӀйола балха опыт дӀайоаржаяра. Пропагандисташа дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома политдешара Цӏено а шоай райкомерча политдешара кабинето а яьча семинарашка.

Ишта алхха байнача цхьан бетта царна лаьрхӀа районе массехк мероприяти чакхъьиккхай. 13 сентябре района ерригача къахьегама коллективашкара партийни организацей секретараш, пропагандисташ вӀашагӀ а техха совещани чакхъьиккхар. ТӀаккха 27 сентябре «Пропагандиста Ди» хилар. Цига царна йийшар методически лекцеш, балха опыт дӀа-юха эдаш пропагандисташа къамаьлаш дир, идеологически балха толашагӀболча бӀухошта совгӀаташ делар.

Политически дешара ерригаформаш чулаьца аьлча, укх шера 1 октябре Наьсарен районе шоай идейно-теоретически боарам лакхбе волавелар бархӀ эзар гаргга сал е совнна хинначарца кийсбина 486 сал дукхагӀа.

Хьалхара занятеш корта болаш чакхъьхар районе боезаш болча идеологически балха бӀухошца: ненлесхозерча экономически школа пропагандиста Хутиев Мустафас, № 14 йолча юкъерча профессионально - техническй училищерча теоретически семинара кулгалхочо Арапиев Юсапа, «40 лет Октября» яхача совхозерча марксизма-ленинизма лардий школа пропагандиста Чумаков Мухьмада. Незранерча № 1 йолча юкъерча школерча теоретически семинара кулгалхочо Мальсигов Юсапа, дукхахча кхычар.

Партийни, комсомольски, экономически дешари школашка, кружокашка, семинарашка, пропаганда массови формашка хьалхара занятеи «Ленински Коммунистически парти — вай заман хьаькъал, сий, эхь-эздел» яхаш тема а йолаш йир.

1980—1981 дешара шера районе болх беш я 4 юкхьанцара политшкола, 27 марксизма ленинизма лардий школа, 39 теоретически семинар, 2 партийно-боахама актива школа. Экономически дешар вӀаштӀехьдоаккхаш я 12 коммунистически къахьегама школа, 341 экономически школа, пхе факультетах латта 1 халкъа университет. Цу ерригача школа ладувгӀараштa кхетами хьехами луш хургва 274 пропагандист.

ТВОРЧЕСКИ ПЛАН

Парте Старопромысловски райкомо дешара шу дӀадолаздалалехьа шоай районерча беррига пропагандисташта могадаьд творчески планаш оттаелга. Цу тӀа хьахьокх бӀарчча шера царех хӀаране бергболча балха хьакъехьа шоашта тӀаьца дехар малагӀа да. План кхаь разделах латташ хила езалга хьалхадаьиккхад. Хьалхарча раздело чулоац пропагандисто шийидейно-теоретически методически боарам лакхбеш дергдар: моллагӀча цхьан районни лекторе ахар, дикагӀболча пропагандистий опыт йовзар, марксизма-ленинизма классикий балхаш, методически литература Ӏомадар, кхьдараш.

Къаьстта чӀоагӀа хьажа везза пропагандист дешар дикагӀа, вӀаштӀехьдаккхара йола шоллагӀа раздел кховчашьяра Ӏомаеча курсацарча хӀара темана хӀоерга анализ а еш хӀара занятена план оттаерга, хургйола лекцеш, собеседованеш, практически занянеш ларде а лувцаш.

КховлагӀча пункте белгалдоах ладувгӀараштa кхетам балара балхаца дувзаденна гӀуланхаш: дешаш барий къахьегамеи общественно-политически хьинар лакхделга, цар юкъаробразовательни, культурни боарам айбелга. Укхаза геттара лоархӀаме да ладувгӀалоа социалистически декхар тӀаьца пропагандисто ду новкъостал.

Районера 60 процент совгӀа болча пропагандисташа хьалхе а оттаяь цу тайпара планаш а йолаш дӀаболабаьб шоай болх.

ПРОПАГАНДИСТА ДИ

Верригача мехка, цу дакъе Нохч - ГӀалгӀайчене а, политически экономически дешара системе керда дешара шу дӀадолуш пропагандиста Ди чакхдаьлар.

Дика кийчо яь, цуьца цхьана чӀоагӀа дездеш чакхдаьккхар из Ди Грознерча, Ленински районе. КПСС обкома политически дешара Цӏен йоккхача зале теоретически семинарий, школай, пропаганда массови формай кулгалхошта, кхыча идеологически болхлошта хьалхашка къамаьл дир парте Ленински райкома хьалхарча секретара П. Н. Громова. Шийдоклад цо хетайир иттлагӀа пятилеткина толаме чакхъяьнихарен КПСС XXVI съезда баха ма боаггӀара накъабахаран тӀехьа районерча къахьегамхошта боаржабаьча къовсама. Докладчика дийцар советски коммунистий аргӀанарча съезда хьалхарча хана наькха къахьегамеи политически хьинар айденна хиларах, цар патриотически гӀулакхех, съезда хьалха яьржача яхье кердача низаца парте планаш кхоачашъе кийча болаш, политически санкхетам лакха болаш, бӀубенна болх беш къахьегамхой хиларах. Из бахьан долаш лоаттабеча къовсама, наха коммунистически кхетам луш беча балха юкъе боккха лоархӀам болаш ба идеологически фронта бӀухой.

Гулбенкараша чӀоагӀа тӀоараш а тохаш новкъоста Громова дӀаелар пропагандистий йоккхача группана КПСС Грозненски горкомеи Ленински райкомеи Сийлен грамоташ.

Цул тӀехьагӀа дунен халкъашта юкъерча хьалхи КПСС арахьарча политикаи лекци йийшар КПСС обкома лекторски группа заведующе Ю. В. Марченкова.

Берригаш раьза а болаш тӀайийцача теоретически семинарий, школай, массови пропаганда тайп - тайпарча формай кулгалхошка даьча кхайкарала тӀа, масала, йоах: «Политически экономически дешар толаме дӀадахьар дерригa а вайх тийша да, деза новкъостий. Пропагандиста дош — иш бола герз! Дешаца а гӀулакхашца а хьинаре къахьегара, КПСС XXVI съезда баха ма боаггӀара накъабахара оашош хьехарий деташ айдеш хила!».

Цу тайпара пропагандиста Денна хетаь собранеш чакхъьлар Шалински, Наурски, Малгобекски, республика кхыча районашка а.

Духхьал экспорта

Грознерча «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводе хьаеш йола гаражни оборудовани вай мехка автомобильни транспорте кхаьча ца Ӏеш, доазол дехьарча 37 мехка а йода. Из чӀоагӀа хоатташ я. Цига хьаю легковой автомобилагара 16 тонн еэ йола мухь ккухьа машин а хьалъайеш йола П-126, а, П-133, П-129, П-128 яха подъемникаш.

Цар йиш хулийт мичча къа а — новкъа сецача а — автомобиль хьал а айяь, цун чархаш хувца, йиъа ремонт е. Цар чӀоагӀа аттача боаккхаха чарх, оатхал тоаяра а, из кхьчуиц хувцара а болх.

ЛаьрхӀа доазол дехьа дӀахухьийта автоподъемникаш вӀашагӀйохкача къахьегаш я коммунист Лососнов Роберт Ильич корта латта сборочни цеха бригада. 14 сал ва цуна юкъе. Дукха ба бригаде коммунисташ. Цар къахьегама хьокхам тел бригаден цехен меттел ерригача предприяте а болхлошта.

Ер шу долалуча хана чакхъьиккхор бригада плена шоай пятилетка. Иштта дукха къахьегарал совгӀа, балха дика а лакха латт цар. Бригадо хьеш йола ерригa продукци доазол дехьа дӀайохийташ я.

— Тха бригадо хьаьча подъемникех цхьаькха а сахкат гучалаьнна юхайтаии доазол дехьара, — яхаш дувц Роберт Ильича. — Массе оатталга чӀоагӀа хьожаш вӀашагӀтох оаха подъемник. ХӀара саго ше волча болх бу завода марка сий лакха лоаттадара уйла а йолаш.

Цуьна тешал ду Лососнова кулгалдеча бригадо а. Баьъда, кхы лхьадола хӀамаш а да нахах шоаех тийша. Уж да цхьана къахьегама наха цхье барт а болаш болх белга, дисциплина чӀоагӀа хулга, шоаш хьадер бехктокхаме хеталга. ХӀаьта уж гӀулакхаш доахкаш ба Лососнова бригада членаш.

— Тха ала хӀама доацаш подъемникаш хьаяра эша оатхалаш лоаттаю тхона, — йоах Роберт Ильича. — ХӀаьта а болхлоша дог цӀена, лерттӀа къахьегарах тийша да гӀулакх. Тха балха тӀа ца йоал оаха хӀаране тхоий низца кхобеш къахьегандаь. Цхьане лаьккхача коталонах ерригача бригадана шийкотало хеташ, хӀаьта массане беьннача толамах хӀаранена шийтолам хеташ барт тайна болх бу оаха

Цул совгӀа, балха ден цхьаьккха минут дӀаяхийташ бизза пайда ца оаш. ХӀара болхлочоа хоа ӀуӀрийна ше болх дӀаболабалалехьа де дезар фуд. Тха бригаде вец хьо балха тӀехьа хӀана висве, е балхара хьалха дӀа-хӀана вахан ала дезаш сал. Цхьаккха а хьелад делигьийта хӀама луаш а.

Нагахьа санна цхьан слесара болх кхоачабелча, ва хайна Ӏац, во кхыбола болх дӀаболабу.

Бригадерча наха дика кхетаду шоаш хьаеш йола продукци дика хилча, завода меттел, мехка а сий доаккхаш гӀулакх шоаш дер долга.

Шу долалуш шоаш тӀайинарел совгӀа, хӀана кхы а парте XXVI-ча съезда сийна керда декхараш тӀайийна къахьет бригадерча наха. Уж кхоачашдара тӀехьа яьржача яхье хьокхам тел коммунисташа Упаков Юрий Яковлевича, Петров Владимир Ивановича, кхычар.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Парторганизации производства эффективности

КХЕТАМЕ ГӀУЛАКХ ДЕШ

Чоалхане болх ба нарбамидни деформаце установке болча наьха бар. Балха процессага хьожаш дукха пульташ я цига. Приборашка хьахьокхарашта чӀоагӀа теркам тӀабохийт, уж учета журналаш тӀа дӀаяздy цар. Цига вайзар сона № 11 йолча цеха партийни организаце секретарь, УКД механик Ниявский Николай Леонидович цун новкъостийя.

Карбомидни деформаце установка цеха бӀаргиа мехкдаьтта чакхдоаха комплексe я. Цуига хьежкa установка коммунистий гӀулакхаш а да дукха. Установка 80 сагах латтача коллективе 14 коммунист ва. Балха участке дӀадоладеш дола моллагӀа а керден пайданeн гӀулакх царгара хьадолалу.

Коммунисташа къаьстта йоахо ерш производства дешаш да.

Къаьсттача теркаме да продукци дика арахецара, из шийханнахьа дӀалахьийтара, руаньан кхом бара, мехкдаьтта продукташ ца йоаяра дешаш, кхьметтел зӀамигчун а хьурмат, дар дешаш.

Цига эӀамигтача хӀамо а соцабе е новкъарле е тарлу установка балха. Масала, кхо бутт ба установке гӀулакх деш йола мотороллер болх ца беш латта. ХӀаьа тӀехьа цуна меттел кхьир оттаяьц е из тоаяра эпа запасной оатхалаш Ӏалаш а яьйц. Из бахьан долаш завода территоре тӀа иттaш километраш гӀаш никъ бе безаш хул болхлой, йоккхий подшипникаш, ирчаш, втулкаш, гайкаш, кхыяраш шоай хьаккхаьа езаш хул уж. Цу гӀулакхашка дӀайода кхыдол пайдане хӀама дергйоа ха, тӀехьадоах уж хӀамаш шоай ханнахьа хьакхоачилга а.

ЗӀамига а доккхий а производственни дешаш къоастадеча эттара доккхагӀа дакъа лацар — из коммунистий гӀулакхий цхьа башхало я.

Социалистически ихь вӀаштӀехьъйиккхар, из сиха дӀабоаржаир коммунистий эттара боккхагӀа теркам тӀабодарех цаӀ да. Из вӀаштӀехьйоаккхача дакъа лоац болхлоша, инженераша, бӀарчча сменаша. Профсоюзни комсомольски организацеца цхьана партийни организаце вӀаштӀехьдоаккх социалистически ихь йоаржаелга, новкъостал ду из ихь вӀаштӀехьйоаккхача комиссена. Цу комиссена керте латт партийни организаце секретара заместитель Петр Николаевич Величко.

Ихьа итогаш ю 10 ди массаза доал. Ихь мишта лел дӀаяздy хоа кийчденна улга тӀа массанена а гургдолаш. Цу тӀа гу план кхоачаш а тӀеххоачаш а еш, продукци дукхен дикен хьеш сменашта карагӀдаьнараш.

Ихь лоаттаеча белгалдоах технологаша шоай балха моттиг мишта цӀена лелаяь, реагенташ, электроэнерги кхоеш, къахьегама дисциплина лораеш даьраш.

ВорхӀ бетта лаьттача ихье кхоана хьалхара моттиг лаьцар воккхагӀволча оператора Алихуджиев Рамазан Казнева смено. Иштта болх дика беш чакхъьлар Заикин Валентин Гаврилович корте латта смена а.

Цеха коллективо ихь лоаттаю № 10 йолча цеха коллективаца. Цига начальник Л. М. Яндарбиев ва, хӀаьта партийни организаце секретарь Р. З. Висханов. Вакъда, № 11 йолча цеха технологаш хӀанзарчоа хьалха латт.

Дика болх беш я № 10 йолча цеха 39-40 яхача установка коллектив. Продукци дика хьаю во, дакъ ца болийташ бу болх.

Партийни организаце, халкъа тӀахьожама посто хаддаьза йоахо еш хилар бахьан долаш цеххера гӀулакхаш дикагӀа лел. Халкъа тӀахьожамхоша гучайоах руаньан кхом бара торонаш, реагенташ совлена дӀа ца ахийтара бахьанаш. Цох доккха новкъостал хул цеха.

«Халкъа тӀахьожамхоша «Комсомольский прожектора» членашца цхьана руаньан кхом барга, балха ханах бизза пайда, энерга, балха моттиг цӀена лоаттаярга хьожаш рейдаш ю.

Болхлой класса дикагӀйолча традицей ларда тӀа коллектива хӀара члена кхетам баларах шоай керттерчарех цхьа декхар лерхӀ коммунисташа.

Цехе хӀара бетта хул собрани. Цига дувц карагӀдаьнараш, де дезараш, кхоачам боацараш, уж сихагӀа дӀадахара фу де деза. ХӀаьта хӀара смена чакх массаза йоал хул пятиминутка. Цига дувц хьан мишта болх баьб, балха дийнахьа къахьегама дисциплина толхаеш моттиг йиний хьож.

Нагахьа санна цӀенаштта къахьегама дисциплина цхьанне толхаяь моттиг эттача, из новкъостий суде дувц. Суда председатела Заикина, цун членаша коммуниста, йоккха опыт йолча оператора О. Й. Хижняка, къоначa, дикача болхлочо Зайцева Александрас дувц иштта дисциплина толхаьчун доаш, кхы гӀалат ца далийтара тӀаверзавеш кхетам лу цуна, эхь хетийт ше даьчох.

Коммунисташа чӀоагӀа йоакхо ю къоначa болхлоша шоай професси сихагӀа караерзаяра, царна коллективизма кхетам балара. Иштта цар кхетам беннарех ва хӀанз Шерипова цӀерагӀча Грознески мехкдаьтта чакхдоахача завода АВТ установка начальник Николай Стеблянский, № 11 йолча цеха ВЛКСМ комитета секретарь Эчкаев Дикало, кхыбараш.

Боккхача теркаме латт хӀанз заводе ТУ-2 базови училищера дешархой заводе дӀачӀоагӀбара дош. Царел совгӀа хӀара шера заводе балха боагӀа академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀа йола Грознески мехкдаьтта институт йистерьккха инженераш а.

Цеха партийни организаце, шийна юкъе дукха нах беце а, доккха гӀулакх ду цеха болх тоабара. Из тӀехь-тӀехьа йоккхагӀа хул. Из хӀанз керте латт ленински парте XXVI съезда сийна эттача ударни къахьегама вахте.

А. ГАДАБОРШЕВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

Укх деношка Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета жилищно-коммунальни боахама йолча массазарча комиссе къоастадир республика жилищни фонд малагӀча хьал тӀа я, цунна эксплуатаци елтен лораелгeн дӀахо тоадаpa фу де дева.

Цу хьакъехьа доклад йир Нохч-ГӀалгӀай АССР жилищно-коммунальни боахама министра А. К. Зяцина. Кийчо яра комиссе цӀерагӀа заседане чулаьца дир КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара депутата А. Г. Пеньвова.

Партен правительстван политика а конституцини положенеш а чакхъяхар бахьан долаш тӀеххьарча шерашка республике хьаьда гӀулакхаш даьд жилищни фонда эксплуатаци яри лораяри тоадеш.

ХӀара шера дукхагӀа хул республике нах чубеха цӀенош. Алхха тӀеххьарча пхе шера наха чубаха дӀаденнад 1 млн. совгӀа кв. метр а йолаш 30 эзар дезале лаьрхӀа цӀенош.

Харцара кхерам болча загазованни а цӀи ялара кхерам болча а моттигашкара хьамахьа баха йоштабаьб 1145 дезал, ремонт яьй 540 эзар совгӀа кв. метр цӀеношта.

Паччахьалкхени общественни жилищни фонд дегӀайоалаир а лораяр а Нохч-ГӀалгӀай АССР граждански кердача Конституце чубаха цӀеношхилара сина боньо Ӏалашъяра хьалех цаӀ да.

Жилищно - коммунальни боахама министерства хьакъа депутатий моттигерча Советий исполкомашца, общественни организацешца, халкъа депутаташца цхьана тӀеххьарча хана дукха балхаш даьд жилищни фонда эксплуатаци яра система эргайоаккхаш тоаяра, чакхъьлхай цхьайола эффективни организационно - технически мероприятеш, шудукха хоалуш лакхбеннаб цӀеношта комплекски ремонт яра боарам, механизацех пайда эца баьинаб, дикка лоздаьд къахьегам дӀабохийтилга.

Республике юкъейоалаьй ковнаш тоадеча баха нах юкъеозара практика.

ЦӀеноши улицайи комитеташ чӀоагӀагӀа хьеж улицашковнаш, цӀеношкара ловзел клеткаш цӀена хилара.

Цуьнца цхьана заседане белгалдир жилищно-коммунальни боахама министерствана хьарарча жилищни боахама органаша, организацеш, предприятеша дизза Ӏалашдац цӀеношта йоаггӀача тайпара эксплуатаци елга.

Дукха цӀенош да йӀаьххача хана ремонт ца еш, вочa технически хьал тӀа.

Жилищно-эксплуатацеонни службаша цхьайолча хана Ӏалашдац юдъеадаши цӀеной ковнаши цӀена хулга, нах чубахача цӀеной санитарно-технически системашеи устройствашеи лерттӀа болх белга, телха хӀамаш тоаяра граждашаша тела заявкаш кхоачашъелга.

Дукха цӀенчанашта кхоачамбоацараш да ЖКУ, ЖКК, горжилуправленешка, ведомствай ЖКО, къаьстта конструкцешеи инженерни системашеи капитальни планово-предупредительни ремонт ечa, из бахьан долаш цӀенош ханал хьалха тишлу, дох.

Капитальни ремонт яра планаш кхоачашъяц «Красный молот», «Трансмаш» заводаша, «Грозэнерго» РЭУ, «Кавэлектромонтаж» треста, «Межколхозстрой» объединене эксплуатаци во ярах город Грозне аварийни хьал тӀа кхаьчар Пугачева цӀерагӀча, Ильича Васкеташ яхача, Ленина, Сайханова цӀерагӀча улицаш тӀара цӀенош.

КӀезига моттигаш яц цхьабола нах шоаш чубахача цӀенош во хьетаи, хӀаьта а цӀеноц а санитарно-техническии а кхыйола а оборудовани а лелаяра бокъонаш телхаерашкара хьадеха доагӀар жилищни службаша хьадехац.

Халкъо херкараша къоастадир кхоачамбоацараш хилара бахьанаш, уж сихагӀа дӀадахара де дезар хьалха даьккхар.

Комиссе тӀайийцача соцамаш тӀа Нохч-ГӀалгӀай АССР жилищно-коммунальни боахама министерствана, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомашта цу хьакъехьа практически де дезараш могадаьд.

Курски энергетикаша—парте съезда

КУРСКИ ОБЛАСТЬ. Ше болх бе йолаеннача дийнахьа дена Курски атомни электростанце тиэаь бархӀ миллиард киловатт электроэнерги хьаяьй.

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта коллективо декхар тӀайийцад партийни форума сийна кхойтта миллиард киловатт электроэнерги арахецара йола шера ладаии 22 декабре — энергетика Денга кховчашъе а хилхъе боахама эшаш йола электроэнерги планал совгӀа ЗигЪи ахи миллион сома хьае а. Курски атомщикаша лаьрхӀад иштта 1981 шера хьалхарча шин бетта плана съезд хьаеллача денга чакхъякха.

СУРТАШ ТӀА: 1. турбинни цеха смена начальник Н. Н. Куликов (аьрдехьарвар) турбинист В. В. Панихидин. Уж болх беш йола смена станце хьалхалатташ я.

2. Курски АЭС реакторни цеха центральни зал.

О. СИЗОВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

СОВГӀАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

ДУКХА ВЕРАШ ДАЬЧА НОАНОШТА «МАТЕРИНСКАЯ СЛАВА» ЯХА ОРДЕНАШИ «МЕДАЛЬ МАТЕРИНСТВА» ЯХА МЕДАЛАШИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ - ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1944 шера 18 августерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цӀерагӀа «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши лойла дукха бераш даьча ноаношта.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГӀОЛЛА:

Ийс бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Материнская слава» яха I степена орден:

Сайдулладиева Белитане — цӀен-нанна.

ВорхӀ бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Материнская слава» яха II степена орден:

Береухаева Рахьмата — цӀен-нанна.

ВорхӀ бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Материнская слава» яха III степена орден:

Гареева Марьят Умаровна — столовей тресте болхлочоа.

Мисерханова Заяжая Алиевнана — цӀен-нанна.

Вадаева Хижан Магомедовнана — СМУ-2 штукатура-маляра.

Сущева Вера Гавриловнана — цӀен-нанна.

Ялх бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха I степена медаль:

Тимурениева Мухтара Марена — № 5 йолча кафе уборщицана.

Целоева Элиарий Ӏаьшета — 2-ча горбольница медсестрана.

Мусаева Роза Саладовнана — цӀен-нанна.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Ахмадова Зуран Дудовнана — цӀен-нанна.

Аликаева Зарет Шамсудиновнана — цӀен-нанна.

Михашева Хида Хамидовнана — Центральни рынка йоккхагӀйолча контролера.

Аслаханова Тамила Алиевнана — цӀен-нанна.

Вахамова Фаина Феофановнана — галантерейно-трикотажни объединене керттерча бухгалтера заместитела.

Даиаева Салмат Усамовнана — Грозненски горпищеторга № 68 йолча тика продавщицана.

Исаева Розайна — цӀен-нанна.

Магомадова Саламат Тулумовнана — цӀен-нанна.

Юшукаева Яхита Ахметовнана — цӀен-нанна.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГӀОЛЛА:

Ийс бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Материнская слава» I степена орден:

Вахабова Зина Даудовнана — «Трансмаш» яхача завода болхлочоа.

Пхи бер даьчеи хьалкхедаьчеи ноаношта «Медаль материнства» яха II степена медаль:

Эдильханова Залина — Грозненски дукха комбината болхлочоа.

Талхадова Падмат Якубовнана — кирпичний завода съемщицана.

Исаева Роза Ширваниевнана — цӀен-нанна.

Курбанова Насихат Аваовнана — «Старогрознефть» НГДУ ОРСа № 53 йолча тика продавщицана.

НГӀ АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. ВОКОВ.

НГӀ АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу. 17 сентябрь.

В. И. ЛЕНИНА ЦӀЕРАГӀЧА БИБЛИОТЕКАНА СОВГӀАТА

Канадах дола цу мехкарча общественносто гулдаь пхи эзар книжка дукха ха йоацаш Москве В. И. Ленина цӀерагӀча Паччахьалкхен библиотека фонде кхаьчад «Канада — СССР» яхача ассоциаце цӀерагӀа. Царна юкъе я Канада бовзаш болча яздархой произведеней керда изданеш. Царца Х. Мак-Леннана, Р. Книстера, С. Ликкона, Э. Сеттон-Томпсона произведенеш а. СовгӀата денначa книжкашца я дукха сакъердаме биографически произведенеш, цу дакъе Канада Коммунистически парте хьалхьрех цаӀ волча Тим Бака, вовзаш волча канадски путешественника Роберт Бартлетта биографеш а йолаш. Къаьстта теркам тӀаувзаш да Пьер Трюдо къамаьлаш тӀадола сборник. Канадах дола тайп-тайпара справочни литература.

В. И. Ленина цӀерагӀча библиотеке шерра хьахьекха я канадски периодика. Тайп-тайпарча наькъашка гӀолла укхаза хьаух, масала, тайп-тайпара чулоацами лостамаш дола 109 канадски журнал. Къаьстта мах болаш хӀама да дукха литература коммерчески наькъагӀа ухаш доацаш, 44 канадски организацешца хувцараш деш ухаш хилар, царна юкъе я, масала, Оттавера, Монреалера къамий библиотекай, Торонтора, Малхбузен Онтариора университеташ, дукха кхычараш.

СТУЛОВ Андрей,
АПН корреспондент.

ХЬАЛХЛЕ ДIАХЕЦАЦ

ДИКАЧА НАХАХ

Могушков Жабраьила йоI Iайшет укх пятилетке ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе хьалха латтачарна юкъе йолаш хьайоагIа. Цхьабараштта атта нарагIдоал аьнна хет из. Бакъда, саг толамга вуга някъ цхьатарра бац, хIана аьлча цхьавар кIеэиг-дукха ше балха вола производство хьалхагIе Iомаьнь, кулга говзал йолаш хул, хIаьта шоллагIвар духхьашха болх бе воалуш хул. Из кийчо хилча аттагIа да говзал караерзае, хало эшае. ХIаьта Iайшета дика дагадоагIа ше дешаш йолча хана заводе цхьан дийнахьа экскурсе шоаш баха ха. Цу хана цун нана а воша а цар заводе болх беш. Цецъяьнна цIевхар из цу дийнахьа шийна бIаргадайначох. Каст-каста сайрийна дувцар цун нанас Золотхана шоай завода коллективах, цига болх бета катийча нахах, мехкарех, цар доахача толамех лаьца.

Цу хана денз дагадехар цунна сихагIа школа яисте а яьнна цига балха яха. Школе бархI класс яьккхачул тIехьагIа СГПТУ № 14 йолча училище деша яхар из. Цхьа шу даьлча училища яисте а яьнна ше болх берг болча цеха дIаэттар Iайшет. Iайшета укзара хетар цига латта йоккха станокаш, машинаш, цар деш доле таташ, хIаьта а гIадъяхар из шийна дагадаьллар кхоачашхиларах. Шин бетта мара банзар цо болх токара ученица йолаш, дика опыт йолча механически цехерча токарий бригадира Измайлов Башира Iомайир из.

— Сона цIа... а вицлургвац из, — йоах Могушкова Iайшета, — ...дылча, цунгара Iо... из хIинзара сай говзал. ХIара дийнахьа шийн опыт хьа а луш, еха станок наладчикага ца хьежаш тоае Iомайир. ХIанз из ва тха цеха воккхагIвола мастер. Шийн мукъа ха еие а хIанз а са хьехамча волаш хьа а воагIа.

Цул тIехьагIа ялх бетта токарь йолаш мара болх банзар цо. Из хьожайир товарий бригадиралла.

Цхьан дийнахьа йовзайзар балка къайлеваш. Денгара денга шийн говзал лакхъеш, производство кIоаргагIа йовзаш хьайоагIа из. Юкхьанца чоалхане боаца болх беш дIайолаелар. Цхьабакъда, моллагIа шийх тийша дола гIулакх цIеикхашта кхоачашдеш, ледара ца дуташ яр иъона йоI. ХIанз из коммунистически къахьегама ударник я, цо беш бола болх чоалхане а бехктокхаме а ба.

Цхьабакъда, цеде хьалхара моттиг дIахецац яц юртгIа Совета депутат, профсоюза цехови комитета член Могушкова Iайшет. Автоматни участкера хьауха шестерниеш бустамга хьежна хьекхаш я из. ХIара сменагIа 350 шестерни тоае езача цо тоаю 500 совгIа. ОТК болхлоша тIахьожиж боацаш дIа а эц цо кийтъя продукци.

Iайшета кулг бIубенна лел, шаьръеннай цун говзал. ХIара сменагIа шийн норма тIехкхоачашъяь мара дIайодац из.

Шийна уллув къахьегаш боахкача новкъостий гIулакхаш теркалдеш я Iайшет. Дани цар балхага бIарг лохкаш, эше гIо де оарцагIйоалаш хьайоагIа из. ГIадйода из шийн новкъостаща дика болх беш хилча. ХIаьта уж хIара денна дукхагIа а хул. Царех цаI Богатырева Марем цун хинна ученица я. ХIанз башха-дика говзанча я. Балха опытага, хьинарга диллача цул тIехбоалаш дукха болхлой хургбац заводе. Из а коммунистически къахьегама ударник я. ХIара сменагIа нормаш 115—120 процента кхоачашъеш хьайоагIа из.

Хьалхара моттиг яьккхачарел тIехьа ца йиса гIерташ болх беш я цун ученица хинна Орцханова Аминат. Цо а шийн смении нормаш 110—115 процент кхоачашъю. Цул совгIа, кийчъяь продукци динен тIехдикен мара а хилац.

Цеха партийни, профсоюзни организацеша тесса дитац мехкарашта керагIдуъла гIулакхаш, цар эIамига а йоккха в къахьегама котало. Къаьстта теркалъю цар Iайшета балха говзал. Каст-каста цун къахьегам зувш хул завода партбюро секретарь Муталиев Салман, цеха начальник Цуров Батарбик, кхыбола кулгалхой, специалисташ.

— Ше балха еначa хана денз дика къахьегаш, шийна ховр кIезига хеташ хьайоагIа Могушкова Iайшет, — йоах дувц механически цеха начальника Цуров Батарбика. — Духхьал шин шера цо Iомадаь 10 тайпа саг.

ХIара денна шерлуш лаьтт заводе XXVI съезда сийна лелаю социалистически яхь. Iайшета социалистически яхье вийхав наладчиний бригадина кулгалдеш вола дика опыт йола бригадир Экажев Яхьяь. Цхьабакъда, дIабахача бетта Iайшета дикагIа яьккхар котало. Экажев Яхьяй бригадо хийцачул 5000 деталь дукхагIа арахийцар Iайшета кулгалдеча бригадо.

Ше депутат хилараx тарра, наха фу эш, уж мишта бах хьожаш хул из, нахагара балхах доагIар дизза хьадеха хов Могушковайна. Собранешка буш болх эсала лелаберан.

Пенгазет ханнахьа ара дувлийтара болх вIаштIехьбаьккхар депутата. «Станочник» яха из пенгазет хьалхагIа цIей долча деношка мара арадийнадеце, хIанз хинханнахьа арадувлаш да. Балха тIехьабусарий цIераш хьалъеттилга а Iайшета вIаштIехьдаьккхар.

1979 шера парте кандидатала дIайийцар из, хIанз КПСС член я. Шийна ховр кIезига хет цунна. Ше болх беш йоллаше а город Калинине индустриални техникуме йиълагIча курсе дешаш я.

Иштта наха накъайоалаш, кулгалхоша а новкъостаща а лоархIаш сий деши саг я къона коммунист Могушкова Iайшет.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

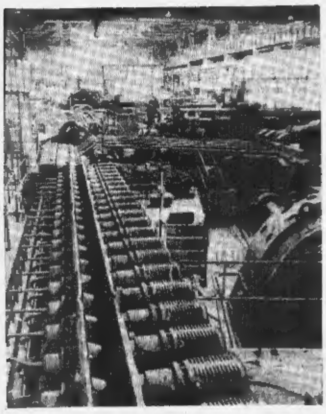

ВОЛГОГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. Волжски трубни заводе болх бе йолаьлийтай углеродистии легированнии болатех хоттам доацаш бIаргча турбаш арахецара йола кердача цеха участок. Укхаза продукци арахеца йолаеннай углеродистий турбаш хьаеш йола лини.

КПСС XXVI съезда сийна доккхагIдоза декхараш тIаийцача цеха коллективо лаьрхIад шера 180 эзар тонн турбаш арахецаш хургйола хьалхра аргIа 22 ноябрь тIакхоачаш хьальь яккха.

Цеха эша керттера оборудовани хьаяьй сэа машинаш хьаеча электростальски заводе. хIаьта монтажи наладиен е новкъостал ду Уральски новотрубни завода болхлоша.

СУРТА ТIА: кердача цехера хоттам доацаш бIаргча турбаш хьаеш йола участок.

Э. КОТЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМ ЛОРА ЦА БАРАХ ЗУЛАМАШ ДУВЛ

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои цахаддаш йоакхо ю граждании къахьегам лорабара. КПСС программо белгалдоах къахьегама хьалаш аттагIа а унахцIенагIа а хургдолаш вIаштIехьдахарга хьежжа къахьегама овсарле закхагIа хулилга.

Вай мехка къахьегам лорабелга советски къахьегама бокъоний цхьа институт я. Цо чулоац технически, санитарно-гигиенически, организационни, кхыйола дукха мероприятеш. Уж ерригаш а тIеврзаль я сага унахцIено лорайра, нах производстве лоза ца байтара. Из лоархIаме гIулакх кхоачашделга тIадиллад учреждений организацеи администрацена. Администраци декхарийла я кхерамза а унахцIена а дола къахьегама хьалаш вIаштIехьдаха. Балха юкъекхуьле эза кхерамзален техника хIинзара средстваш.

Иштта балха тIа зуламаш ца дувлийтара, унахцIено лорайра оттаь долча инструкце дIадехар кхоачашде декхарийла ба болхлой а гIуллакхера нах а. Къахьегам лорабара йолча инструкце тIа белгалдаьккхад производственни помещенешка, гIишлош хьалъеча, кхы болхаш деча къахьегама дисциплина тIоаргIа лорае езилга. Уж хила беза механизмашца болх бе ховш, хIаранe къахьегам лорабара телача средстваех пайда эааш.

Къахьегам лорабарах йола правилаш, кхерамзален техника телхаеш бараш дисциплинарни, административни, уголовни бехктокхаме оз.

1979 шера тхоай республике къахьегам лорабара йоагIешйола йоакхо ца ярех дисциплинарни бехктокхаме эзав 22 кулгалхо. БархI саго халкъа судаша уголовни бекк баьб.

Иштта, масала, 1979 шера сентябрь бетта чувалла кхо шу техай Алды станце моххьаш дIа-са кхухьийтача коарча начальника А. К. Глуховна. Цо бокъо йоацаш подъемни вышка тIа тIебалийтаб монтераш Котови Мигофи. Къахьегам лорабаре де дезар ца дар бахьан долаш 8—10 метр лакхал йолча вышка тIара чуккийтта уж шиъ а веннав.

Иштта хатар хиннад Гудермеса станце а. Локомотива двигатель хувнача хана подъемни крана кIалхара нах дIабаьхабац. Хьалъйбеш лаьтта двигатель IотIа а беза вийнав станце болхло Авессян. Цу гIулакха бехке ва Гудермеса станце восстановительни восада начальника заместитель Лелюшкин. Халкъа судо къахьегам лорабара де доагIар ца дар бахьан долаш цунна халкъа боахама гIишлои хьалъеча кхоь шера болх бе ха тохай.

Заводской станце платформаш тIара жагIа Iобоассабеш кхерамеча моттигера болхлой дIабаьхабац Аргунски участка промжелдортранса начальника Ш. М. Шовхаева. IохийIача борта са кхийтта бIарга чIоагIа чов яьй болхлочоа Джабраиловна. Цу гIулакха бехке вола Шовхаев уголовни бехктокхаме эзав.

1979 шера 13 марта «Трансмаш» яхача заводе электропогрузчико хьал е айи дIахьош хиина станок Iо а йиккха лозаваьа болхло А. А. Романков. Цу гIулакха бехке ва цеха воккхагIвола мастер Н. Н. Серяков. Из станок хьалихаба ния боацаш йола электропогрузчик бокъо йоацаш яхий ти хиний цо из хьал. Из бахьан долаш Старопромысловски халкъа судо условно цхьа шу суд яьй цунна. Къахьегам лорабара де доагIар ца дарах иштта, дисциплинарни бекк баьб завода дукха кулгалхоша а.

Цхьайолча хана шоаш лорабайтарах бехке ба болхлой шоаш. Къахьегама дисциплина лора а ца еш, дош ца хеташ болх барах дувл дукхагIа дола хатараш.

Иштта, масала, 1978 шера 18 декабре «Джалка» совхоза болхлочо А. Г. Губаревас, чIега а теха ремонта дIакъайла латта хьайра хьа а йийла, шийна кIа ахьа болх бе йолаялийтай. Технически средстваш лелае ца ховш хинна кхалсаг хьайра кхетача механизмана юкъе а яха йийнай. Шийн бекагIа ялор хинад Губаревай.

1979 шера 14 мая Алханкала яхача станце моххьаш лоаттаду вов хьаддеча къахьегама кхерамзале телхаяь ира новщица Черемисина. БоагIачул дукхагIа мухь хьальайбе гIийртаз из ше болх беча крандца. Беза мухь хьалла ца а могаш кран тIакIалтIа яьнвай, цунна кIал ваха Черемискин а веннав.

Цу тайпара хатараш ца дувлийтара оарцагIъяла декхарийла я ерригa вай общественность, профсоюза актив, общественни инспекторaш.

П. ПЫРЕГОВА,
НГIАССР прокуратура отдела прокурор.

ЗАЛПАЙ АТТА ДОАЦА НАЬКЪАШ

— Ваха, школе вахa кийч де, гой хьона Руслан-м кулгаш дила ваьнав, — сомавоах Залпас шоллетIа вола воI. Ваха кхоалагIча классе дIачувахьнав, Руслан пхелагIча ва дешаш. Ваха хьалгIотт, хIаьта цIагIа массава хулаш дола гIулакх отт. Берий да Iурре вахав балха. Иштта хул дилла а. Къаьстта укх хана — Ленина цIерагIча колхозе сихденнад силос йоллара балхаш, хIаьта Бамбатке цига массанел хьалха хила везарех ва. Бригада кулгалхоша цунна тIадиллад силоса дикала тIахьожам лоаттабелга. Дилла а иштта бу Бамбатке болх, малх кхеталехьа дIавода массанел тIехьагIа цIенгахьа верз. Из шофер е механизатор вецс а, дукха болх ба цунна тIера бар а, хIана аьлча из ва силос дIакийсъе езар, силос тоIаеш волча трактораста балхага хьажа везар.

Вахен Руслани школе баха арабаьнна болхаш ба, цел хьалха йоал вина — хьидда йода цо лехке трактор колхоза хьажкIий кхашна. ХIаьта укхазара болх бола а бенна шийн деррагIа лелаш ба. Механизатораша, массаза а шоаш хеттача тайпара, моаршал хетт шоай новкъостага Залпайга. Дика лоархIаю из лоемая кхалсаг шийн профессех, даим тIехкхоачашъю планови заданеш, болх ца беш сена латташ вIалда ха а яккхийтац тракторга, КПСС XXVI съезда даха доагIача тайпара накъадахара яьржача социалистически яхье дика толамаш доах. Укхаза тIо ду цунна коммунистически къахьегама ударник волча коммунистаца Пашаев Бекацарча доттагIий яхьо.

Мошача доапъарах кхаш латт колхоза траншеяш. Залпас Iолоессаду аргIанара гIадамаш. «Чекха арайоал, дагадох Бамбаткена, тIаккха сахьата тIа хьож, — бакъда, хало ба Залпай болх. ХIама дергдац, кастта чаихдаргда сиха балхаш, цул тIехьагIа аттагIа хургда».

Атта дацар Залпас хержа гIулакх. Цун хIанозе а кхийнад Наурски района Ленина цIерагIча колхозе опыт йола комсаш лелаер хила. Амма 1974 шера саццa лаьрхIар цо бера хана денз шийна дагIа латта хIама де — тракторист хила. Механизаторски курсаш вистелькача механизатор я аьнна удостоверени лу, шийн колхозе трактора ко бе дола.

1977 шера Залпай мар ваьча моттиге — Ведана районерча В. И. Ленина цIерагIча колхозе дIаболх уж баха. Цецбаьлар цу хана колхоза парткоме хиппа нах ловмаи кхалсаго трактора тIа болх бергба ше аьлча. Цунна геттара раьза а хиина елар трактор. Цу шера денз кIаьд ва луш колхоза кхашка къахьегаш болча кхалнахах цаI я Сисуркаева Залпа. Цунна тешал ду колхозо трактористкана тийннача ахчан премеша, безача наькъа совгIатена.

Дьялпи-Ведана бахача наха сий а лу лархIа а доархI шоай эггара хьалха механизатор хинна кхалсаг, хIаьта цхьаболча иттлагIча классе деша бaгIача мехкараша лаьрхIад Сусуркаевас лаьцача новкъа баха.

Механизатора професси юрта боахаме эггара калагIа ярех цаI я. Амма цо йовкъарло яц Залпайна береш кхеде, трактор лелае, кхыметтел тхьамка леладе а. Белгалдаккха доагIа, цо шийга гIулакх де хьадениача ах гектар долча кхай тIа кхе а даь цхьа тони тхьамка дIадала кийчдаь хилар. Залпас лаьрхIад пачхьалкхенга 1,5 тони декъагIа долча тхьамкий лордаш йокха. Из хургда СусуркаевгIар КПСС XXVI съезда кийчду совгIат.

Ш. ТЕМУРКАЕВ.

Доазол дехьара

ПРОГРЕСС БАХЬАН ДОЛАШ ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

Шийн мукъаглгарча Алжирага кхаьчай колонизатораш кара архаичии экономика. Из цу оагIорахьа лестаьяр мехка Iалама рузкъаштеи алжирски халкъа къахьегама ресурсаштеи французски метрополе хьашташ кхоачашдара къахетам боацаш эксплуатаци яра. Цудухьа мехка керттерча декхарех цаI а хинна дIаэттар хIанзарча ханара промышленность хьаяри юрта боахам дегIабоалабари.

Из кхоачашде гIо ду Советски Союзо. Цо новкъостал ду Алжира цун экономикана эггара лоархIамегIа йола областаш дегIайоалаяра. Советски специалисташа гIо ду Iаьржен сийрда бесаш долеи металлурги, мехкдаьтта, горнорудни а кхыдола а промышленноста доакъош, энергетика хьаяра, унахцIено лораяра гIулакх вIаштIехьдаккхара, къаман кадраш кийчъю.

Алжира экономике лоархIаме моттиг дIалоац мехка шийна эша гази мехкдаьттей денна ца Iеш, чудоагIача валюта керттера дакъа а луш йола гази мехкдаьттен дакхарой. Мехкдаьттан газеи индустри я дукхача хана денз Советски Союзон Алжирон цхьана гIулакхаш леладу область.

Масала, «СОНАТРАК» яхача алжирски къаман компание болх беш болча советски специалисташа гIо ду Сахара алжирски даькъа тIа геологически тохкамаш де, даькъа перспективаши дегIаахара наькъаши белгалде. Алжирски специалисташца цхьана мехкдаьтта доаллача моттигашкара из хьадоакхахача къахьегаш ба советски буровикаш а.

Мехка рузкъа ва духхьал мехкдаьттен гази хиина Iаш. Советски геологаша гIо даьд шоай алжирски коллегашта укхаза африкански континента тIа эггара йоккхагIа йола ртуть доалла моттиг гучаяккха, вольфрамеи аьшкен рудаш, цIаста, дощув, олово, кхыйола пайдане оахкалаш йоахка моттигаш хьаелла. Сахара алжирски даькъа тIа советски специалисташта коралье, лаьттан кIалхарча хин йоккхий запасаш.

Хьайийлача оахкалаш йоахкача моттигаш база тIа Советски Союзо новкъостал а деш хьалъяьй массехк объект. «Исмаил» яха предприяти болх бе йолаелча дола ртуть дукхагIа доаккхачарех цунна экспорт ечарех юкъе бахаб мохк. Мехка малхбузехьарча оагIорахьа Эль-Абед олача поселке хьалъяьй советски оборудовани а латташ йола дашацинкови обогатительни фабрика. Эль-Ходжарерча металлургически завода шоллагIа аргIа дIалла кийчъеш ба хIана советски специалисташ.

Шера я хинн юрта боахамен даькъе цхьана деча балхий программа. Цо чулоац плотинаш хьальяр, артезиански скважинаш яхара бурув деттар. Климат йокъа йолча Алжира къаьстта боккха лоархIам болаш да уж балхаш.

Шин оагIонна юкъера гIулакхаш дегIаккхувлара юкъе доккха дакъа лоац экономически Iилма-технически даькъе цхьана гIулакхаш леладара йолча массазарча правительстваштa юкъерча советско-алжирски комиссе. 1979 шера ноябрь бетта хиннача комиссе пхелагIча заседане гома чу переговораш йолаш хьежар СССР-ан АНДР-ан юкъера IаьккIача ханна дола экономически бувзамаш дIахо дегIадоалалара хьакъехьарча дуккхата дешашка.

Алжира кулгалхоша лакха мах бу советско-алжирски цхьана гIулакхаш леладара итогий.

Юрий БАГДАСАРОВ,
АПН соб. корр.
Алжир.

Лер йоахаш, дувцаш вах чубехкаш полице вилаш деш, кхы тайпа уйла йола моллагIа саг къаьа тоIаеш — иштта да американски «демократе» массазара гIулакхаш.

Каст-каста хул полице газетий, информационни агентствий редакцешка, радиони телевизионни станцешка чухьежаш, чу мел дола хIама кIалтIадетташ, шийна духьала дувцаш йола материалаш хIаланьеш моттигаш. Духьале еча журналисташта кизаш ду, балхара дIабоах, набахта чубехк. Иштта «Коламбиа джорналиэм ревью» яхача журнала керттера редактор Р. Мэнофф издатела балхара дIаваьккхав Иранера событеш тенденциозно ювцаш долча американски кепайоазона критика еш йола статьяш кепасттар бахьан долаш.

Штраф а теха Остин (штат Техас) яхача городе набахта чувеллав Иране США лелаеча политикана духьала хинначa демонстрацена юкъе дакъа лаьцараша «сийна мундираш» тIаювкачар тIеоттадаь къаза таIалар хьахьокхаш дола сурташ Iаьдала дIадала ца тига вола репортер М. Маккиннон. ХIаьта журналист Д. Боллза вийна уллаш кораваьа Аризон яхача штате Iаьдалаша лелаю махинацеш гучайоахаш майрра къамаьл цо даьчул тIехьагIа.

СУРТА ТIА: набахта дIачувугаш вола журналист М. Маккиннон. Иштта да Америка доийал деш дувца непайоазон «паргIато» хьахьокхаш дола бакъдар.

ЮПИ—ТАСС сурт.

ПОЛИТИЧЕСКИ ОБОЗРЕВАТЕЛА ЗАМЕТКАШ

БАЛХАЗЛЕ—МИЛЛИОНИЙ БАЛА

Дика лархIа дезар фуд, во лархIа дезар фуд ховш болча берригача наха новкъа долаш хIама да балхазло лакхлуш латташ хилар. Цудухьа бахьан доацаш дац Малхбузехьа телевидение шийн ворхI бос болча сердала юкъе каст-каста «сийлахь-йоккхача депрессе» (1929—33 шераш) хинара Iаьржа-кIай пленкаш кхийтар. ХIинзарча хьало тIатIа дукхагIа дагаухийт капиталистически экономика кема цхьа сахьат даха мара кхьча социальни берда тIа доаккхаш хинна дуIа.

ХIанзарча кегарий статистика декгара денга бIарзагIа хулаш латт. Ши миллиона сагал тIехбаьлар Великобритане август боаш бе болх боацаш хинна нах: цу тайпара хIама дайнадац гIаьрсналш тIа ах бIаь шера.

«Юкъарча рынка» мехкашка, цу сообществa деррига исторе чухь духхьашха кхаьчаб бе болх боаца нах ворхI миллион сагага. Президентски хоржамаш хулаш латтача хана къахьега могаргдолаш болча американцех хIара иттлагIвар хIана вац аьнна шийна балха моттиг лохаш ва США. ХьатIайоагIача ханна йола прогноэаш — гаргарча ханна яраш а гаьннарчоа яраш а — кхоачашдулургдолаш хилар вIалла тешаме хила йиш йолаш а ца хиларо эггара чIоагIагIа тешаш бола нах а дIакъехкабеш долча хоржамашта хьалхарча къамаьлашта «вIалла тара а яц.

«Сийлахь-йоккхача депрессе» шерашка кино хьатта мотт Iомабеш, ше оазаца хьакхайкаде долаш мара лагIа цар, амма, дешн хьона, цу хана хулаш латташ хиннача событашта тIайовгIача напашта лаьрхIа консерваци е Iомаденнадар. БокъонцА лаьрхIача духьал цун хинна сибат гоIташ мара йоацача цу башха тоаенна яьнна а йоацача хана машино безам беце а вIашш ийксдайт цхьан хана хиннар хIанз долаш долчунца, таханарча денца. ХIаьта новкъа а долаш белгалдоакхIа, цу хана бе болх боацаш бисса хинна нах хIанзарбараш моргаш хинна хилар: цар йовхьаш, цу вахера гIойле йоацача наькa йоахьаш, цар а вокхар а цхьатарра гIайгIане я, шоаш дуней дакъе довцаш хиларагIа. Цу хана а хIанз а бе болх боацаш дола хIара шеро пхе шера ловцъю саго дуней тIа йовкха ха. Цу хана а хIанз а ше вахара оамал боацаш хилар кхетадора сага дег чу, каст-каста из соца а деш: 1 процент йолча балхазлено 2 процент алсамдоаккх бахача наха юкъе нах боалга. Дикаx дог дилларо, дикачоаж вочоаи юкъера гIай дIа а даьккхе. эггаре вогIачоа тIатовжаю наькъа уйлаш: 1 процента лоархIамеча балхазлено 5,7 процент алсамдоаккх нах боабелга, хIаьта уголовни гIулакхаш дар бахьан долаш набахта уха нах диъ процент тIаккхет.

Хетаргахьа, уж даннеш йовзаш хила еза балхазленах «социально хилча бакъахьа дола хIама» хеташ болча малхбузехьарча экономисташта а. Цар юкъейоалаьй берригa нах болх беш хила беза яхилга берригача къахьегамхошта бе болх хилийта беза яхилга дац аьнна йола концепци, вешта аьлча балхазле дIадаьккха йиш йоацаш хIама хилар. Кхайкабу кхыметтел балхазле хилча бакъахьа долаш хIама хиларах бола Iилман ба яха «хьокхам» а США, масала, 50-ча шерашка болх бе могаргдолаш болча бахача наха юкъе 2 процент лоархIаш бар из «хьокхам», 60-ча шерашка из шозза алсамбаьлар, диъ процентага кхоачаш, хIаьта 1974 шера американски президента экономически консультатий совето лаьрхIар из 5 процент ба аьнна.

Цу тайппара, США бе болх боаца нах 5 миллион лоархIам болаш хилча «бакъахьа долаш» да гIулакх, «Социально нийса хила» деаш да-их 5 миллион саг ваьккхача эггара хьалха цар хила езача керттерча бокъонах, къахьегара йолча бокъонах. Керттера я из хIана аьлча дилла е хила а хиннад дIахо даим хург а да саго дуней тIа деш дола эггара мехкера хIама укх лаьтта цо хьега хьа лархIар. Достоевские дешаца аьлча, «нах хила гIийртача» хьагIар, чу бахьача вай даь я даь а даьшта гучадаьнна из бакъдар даим дахаргдарех цаI да. Из бакъдаш ала гIертар зуламий макарг, Iилман варварство косметикаца хIана къайлаххахьа Iомаенна бирса латаш йола антигуманизм. Бе болх боацаш висача дийнахьа, хьадда сага аттагIа дац шийн къахьега бокъо ца хилар шийга вочa оагIорахьа. Сий а долаш, «социально бакъахьа хIама хилар» кхайкар.

«Бакъахьа хIама хьенна? Хила тарлой-хьогI сагах хIанз техиотроники, электроники, кхы тайпа цIи тиллача машиний цивилизацена йола бийдал? Цуица дувзаденна аргда аз «социально нийса балхазлен «нормативни хьокхам» США юкъебоалабаьбар «дуней социальни лаборатори я» аьнначa Э. Бикензиноке. Газет дешарешa бехкма боаккхалба сох лакхе язъяьча фразашта аз иштта ховичкаш оттаярах, амма Бикензинске дувца цу тайпара хIамаш, кIаьдо аьлча, адекватно-м дац бокъонца латташ долча хьал...

Иваза, СССР «социально нийса лерхI» берригача бахача наха бе болх хилийтар: хIара къахьега могаргдолаш вола советски саг бе болх болаш ва. Дикза 50 шу хьалха социализмо юххьург а йоацаш дIайоальй балхазле обществa вахара юкъера, капиталистически мехкашка, «сийлахь-йоккха депресси» кхахвара яьнна хиначa хана. Къахьегара йола бокъо духхьал Конституце тIа дIакхайкаль ца Iеш, дIа а кхачийтай СССР.

Геннадий ПИСАРЕВСКИЙ.
(АПН).

Итале прогрессивни общественность чIоагIагIа эгIазъяха я фашиствующи элементаша леладеча провокационни гIулакхашта. Цо тIахьех мехкара деррига демократически, антифашистски низаш мехка кхерам оттабе, низаш де, кхохкам михьара байкха гIерташ бола аьттехьара экстремисташ чIоагIагIа юхатохара.

СУРТА ТIА: «ДIаяккха фашизм!» — иштта кхайкаш ба Балоньи яхача городе баха нах, дукха ха йоацаш тIом дIабаьнначул тIехьагIарча историечу эггара къилагIа йола неофашистски провокаци ярах: Iаьржа кочамаш низаераша вокзале бомба эккхийтай. Из зулам бахьан долаш итташ нах боабаьб, бIаьш човнаш хинна ба.

Публифото — ТАСС сурт.

ПОЭТА ЛАКХАЛЕ

(Ш. АРСАНУКАЕВА 50 ШУ ДИЗАРГА)

Вай хана керттера лоархӀаш дар да сага вахар сердалонга, Ӏалашонга кхоачадара хадданза къовсам лоттабеш хилар. МоллагӀча гӀулакха тӀа вале а, хӀара советски саг ший лакхаленга кхача гӀерт. Сага хьинаро, цун говзало хьакхоллаш дар адамашта гӀозал луш хулга, цар хьашташ Ӏалащдеш хулга — цунах лоархӀ вай хана керттерчарех цхьа декхар. Ховш да, моллагӀча вахара дакъе къахьегаш из вале а, хӀара саг ший говзал дика йовзаш хила везилга.

Бакъда, хӀара говзанчаша, хӀара лакхерча гӀулакхерта сага хьалхашка латтачул бехктоккхамегӀа да поэта хьалхашка латта декхар. Сага-кхолламхочун дагахь цӀенагӀа йола уйлаш гӀеттаелга, дикача, сийлахьча гӀулакхашта из тӀахьехилга, тӀехьадисача зуламечоа из дукхьала воаккхилга — иштта да вахаро поэта дешагара дӀадехаш дар. Нагахьа санна иштта из а болаш, адамий дегашка дужаргдола дош, цар сийрдача уйлашта тӀкъамаш дургдола дош поэта хьакколла хайнадале, хьалхашка латтача декхарах поэт лоархӀаваьлга ала мегаргда.

Нохч-ГӀалгӀайчен литературни общественноста белгалдоаккх вовзаш вола нохчий поэт Арсанукаев Шайхиича дениз 50 шу дизар. Арсанукаева эггара хьалхара стихаш вай республике поэзи езаш барашта яйзар къовзткъалагӀа шераш долалуш. Бакъда, цун эггара хьалхарча стихотворенеех гуш дар керда поэт хьахинилга. Поэта хьалхарчо произведенешца вайна гора сигалех сийнал, латтa кӀоаргал, лоамий лекхал. Бакъда, ший стихашца керттерча даькъе белгалдоаккхаш дар да сага хозал, цӀенал, цун дог кха хьинар. Цунца гаргa я уж дешарашта.

Лоамий а Ӏаьдал да
шоай —
Сов чӀоагӀа, да
дохаргдоацаш,
Лакхале Ӏа ца йоаккхе
хьай,
Вах-кха хьо адмий воӀ
воацаш...

Лоамий а Ӏаьдал да
шоай —
Лох ца яр шоай боахьий
лакхал.
Саг, нагахь саг вале ше,
Сий долаш хилва
байракхал.

Ш. Арсанукаева «Лакхалений Ӏаьдал» яхача стихотворенецарча цу мугӀараша хьалхадоаккх хӀара саг шиший лакхаленга кхача гӀерта везилга, дикача гӀулакхашца, доккхача деналца, дега цӀеналца мара саг сийлен лакхаленга кхоачалург ца хилар.

МалагӀа я поэта Арсанукаева творчествацара керттера белгало? Цхьаккха шеко а йоацаш ала мегаргда цун стихаш, поэмаш декларативни формаех яаьнь йоацаш, дерригача халкъа а, хӀара къаьсттача сага шийна а вахари хьашташи хестадеш дола иллеш да аьнна. Поэта мугӀараш дешаш хилча эггара хьалха дагадох къоаной гонахьарча адамашта соагӀата дӀа шортта дегай дикал йолаш хилар, моллагӀа халю ишае кагийча наьхв денал хилар, вай мехкарий боарам боацаш хозал шоай сибаташца хинна ца Ӏеш, шоай гӀулакхашца а йолаш хилар. Иштача оамалаша, эздийча гӀулакхашца вӀашкаувз, нхетаду советски адамаш, цар вошал чӀоагӀду, доттагӀал лакхду, хьалхашка латта декхараш юкъара хиларах, социальни хьашташ цаӀаьй хиларах тарра уж кердача лакхаленга хьех.

Дукха да поэта Ш. Арсанукаева поэзеца дега йовхал луш дола, дешираштa тоам беш дола мугӀараш. Иштта дусаргда дог тоха ца луш поэта «НаӀараш аз еларгья...» яхача стихотворенецара укх тайпара мугӀараш дешаш хилча:

...Ва дика адамаш!
Дех аз, чудувла.
Вахара дезараш
Шоашца оаш да.

Хозахетар, дика кхаъ,
Дахьаш шо дувла,
Халахетар халонаш
Шоашца хьая.

Чудувла!
Хьаьший, аз дерга шо
Ӏалаш.
Массарна моттиг я
Фусаме вай.

Бакъда, дех, адамаш,
Шуга — ма ялаш
ЭгӀазло, ямартло
Дегашка шоай.

ХӀара советски сага дагара да ала мегаргда вай лакхе доладаьча мугӀарашца поэта белгалдоаккхаш дар. Оалаш ма хиллара, массаза а цӀен наӀараш доги дийла да хьалхалча сага, цун массаза лоалахочунца, мехкахочунца, ше сатиа йолча хӀара сагаца юкъара да «хозахетара дика кхаъ а». ХӀаьта иштта «Халахетар, халонаш а, бакъда цо дӀатотт эгӀазло, ямартло, тӀехвоалалургвоаца чӀоагӀало хинна духьалвоал из зулама.

ХетаргӀахьа, нохчий поэзеца эггара эмоциональни низ болчарех лархӀа еза Ш. Арсанукаева поэтически произведенеш.

Дукхаза хӀамаш чулоац поэта стихотворенешa, поэмаша, царца я вахара массе оагӀонашта хетаь произведенеш. Бакъда, безамa лирика стихотворени из хиларах. Даьхенна, е ваьча юрта хетаь хиларах, царца керттера дар: адамашта юкъера бузам цар бакъбеш хилар, хӀара сага дагара цӀенах йола, хьамалах йола уйлаш цар сомайоахаш хилар. Оалаш да, ваьча цӀагӀара дӀаноладу Даьхе, аьле. Сийлахь-йоккхача Даьхенаех саг хьаваьча, хьалхийнача цӀеннеи юкъе цӀаккха а хадаргбоаца бузам хилар да из. ТӀаккха поэта Ш. Арсанукаева чоалхаме доацача укх тайпарча дешашца оттаду цу боккхача бузама сурт:

«...Доккхача дунен тӀа цхьа лоам ба тийна, цигача цхьа юрт я бешамашка улаш, цу юрта эӀамига цӀа да ео Ӏийна, самуиьене цхьа Шовда да шийла ихехкаш... Кхийттав со, кхийттав со, тӀеххьара а кхийттав — сай йиа, безамa хьестах со кхийттав», Цигара дӀаволалу поэта Даьхе а. МоллагӀа а дешачоа тоам беш дар, из гӀадвулаш дар да поэта хӀара стихотворенеца кӀоарга маӀан долча дешашца, лоацача мугӀарашца шийна ловпа боаккхилга, ше хьоастилга, ший сийрда уйлаш гӀеттаяьча цунна корадеш хилар. КӀаьдвеннача, хьотвенкача наькъахочоа хоанашца метнача Шовдан шийлача хиво ганна тоам бу поэта мугӀараш дешачарна.

Поэта творчествацара эггара башхачарех цхьа белгало я массеха мугӀарца доккха сурт оттаде ховш хилар, цун хӀара дош дета чудужаш хилар. Из бенъду укх стихотворене:

Ӏалманкхоаш чӀоагӀду
вайна даим:
Къахьегам ба адам
хьакхоллар.
Аз из къувсац, Иштта да
а да из-м,
Саг вай тӀаккха къа ца
хьегаш вар?!
Бакъда, чӀоагӀду аз, из
лехаш хьалхале.

Сайна цунах лаьца
хеташ дар:
Адамах адам хинвад,
хьагӀара наьхе
Ваьнна, духхьара
велакъежа из!

Хала да сага велакъежаро мах хоадабе, цун кӀоаргал йиста. Магвито сайна вӀашкаувз адамий велакъажаро мел ха йолаш уж хиларах: къоаной, береш, кагий нах. Елакъажаро хоаьо йоӀ, вела къажаро вашу бохамах.

Ш. Арсанукаева патриотически лирикаца лоархӀам болаш моттиг дӀалоац хӀара советски сага эггара хьамсарчоа — Ленина. Даьхенна, Партена хетальча произведенеша. Укхаза а белгала я поэта ший тайпара говзал, гуш я цхьанна кхыча поэта тара доаца почерк. Дешаш кӀезиген маӀан кӀоарген хилар — из я цар белгало. Из бакъдара массеха дош дьхча кхоачам ба поэта. Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема доакъошхошта хетаьча «ТӀеххьара тӀом» яхача поэмах. Поэма персонажашта юкъе керттера ва цу тӀемахо: нохчо Заьуддин эрсе Козуби. Заьуддин хала човнаш хинна ва, бакъда, тӀеххьара йиа урвоттабу цо маьхаза ший вахар дӀа ца далара, фашисташ хӀалакбара. Човнаш хинна, низа эшавенна вола ший новкъост вахар ца кходеш хьаллоац эрсечо Козуба Кузьмас. Укх тайпара сурт оттаду поэта шин доттагӀчун, шин интернационалиста шоай вахар дӀадалара:

Шин лом: цаӀ цамогаш,
вож — хинна чов,
Шин доттагӀ, кхелаш
цхьан йина.
Шиъ ва уж, тӀеххьара
тӀаэдаш доа.
Кхаж кхаьча бов
Даьхен сийна.
Шиъ ва уж, доагачи лай
тӀа уллаш.
Еза я сатема Ӏаькъа.
Бакъда, бац уж беха,
шоай Ӏоажал гуш.
Кийчбенаб наьсса из
екъа...

Вахарал дезагӀа цхьаккха хӀама дац оалаш да, бакъда, шин доттагӀчо кӀезига боа цаш Даьхе бахьан дӀалу шоай эггара дезагӀа дар — вахар. Юнцаш йола поэма эпически маӀан долаш хилар гуш да, ала деза нохч-гӀалгӀай поэзеца Сийлахь-боккхача Даймехка тӀемах язъяьча поэтически произведенеех ший чулоацама кӀоаргалца а профессиональни говзалца а толашагӀа ярех из хилар.

Нохчий поэзи дегӀайоалара боккха лоархӀам болаш я Ш. Арсанукаева поэтически творчество. Цун произведенеш шерра йовзаш я республикс. цул гаьнна араьъа. Нохчий а эрсий а метташка арахийца иттанел совгӀа дола цун поэтически книжкаш боккхача безамца тӀаийцад поэзи езаш бараша, цар лакха мах доадабаьб критика. «Новкъа», «Керда ди», «Лакхален закон», «Бьццара наькъаш», «Тешам» яхараш санна дола а кхыдола а Арсанукаева поэзе книжкаш нохчий къаман вовзаш дегӀайовлаяргахьа баьнкха цхьаькха а лоархӀаме гӀа ба. «Звезда», «Нева», «Дружба народов» яхача а кхыча а журналашта тӀа кепайийттай поэта стихотворенеш, уж яьхай украински, гуржий, казахий, хӀирий, гӀумкий, кхыча къамий меттала.

Белгалдаккха деза да поэта республика яздархой организаце общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лоацаш хилар. Укхаза дукхача хана дениз парторганизаце секретаралла а секретаре заместителалла а харж Арсанукаев, массайттаза яздархой Союза правлене членалла хержав. Иттех шу да цо «Аргун» яхача литературно-художественни альманаха редакторалла болх бу. Боккха лоархӀам болаш да укхаза поэта къонача таланташтa хадданза новкъостал деш хилар, цар толашагӀа йола произведенеш дешараштa йовлийташ хилар.

Поэта Арсанукаев Шайхе 50 шу дуз. Дукха да из, е кӀезига да? Шераш а ца лоархӀаш, поэта кхелла тӀехьале лоархӀаш хилча, дукха да ала йиш я, бакъда, поэта творчество массаза а къона хилар гуш хилча, вӀалла дукха а дац. Арсанукаев Шайхи хадданза вахарца вувзавенна, оалаш ма хиллара, цхьа ди а поэзе мугӀ ца язбеш ца доадеш поэт ва. Цо тешаву дӀахо ший кердача, кӀоарга чулоацам болча поэтически произведенешца поэта вай гӀаддугаргхиларах.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

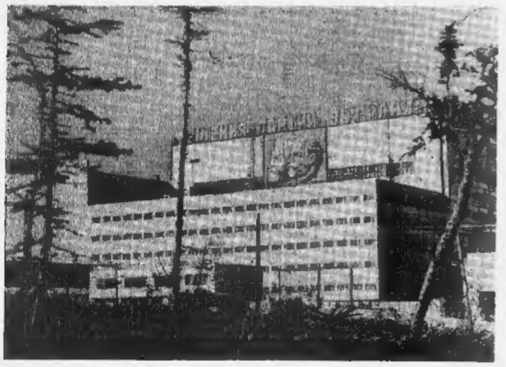

КӀор, газ, тейп-тайпара минералаш дукха йолаш я Якуте лаьттан ченаш. Лаьттан кӀалхара рузкъаш карадераадаро торо хулийт поселкай вахар товде, из бирса мохк эргабаьккха хувца. Цигара цхьа поселок я Удачный яхаш «Якуталмаз» лхача объединене горно-обогатительни комбинат я цига.

СУРТА ТӀА: Удачнински ГОКа обогатительни фабрика.

А. ПОЛЯКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ПАССАЖИРАШ ТӀАЭЦА КИЙЧЛУ ИЛ-86

Ил-86 яха эггара хьалхара аэробус болх бе йолалийтара программа чакхйоалаш латт вай мехка. АПН корреспондентага СССР граждански авиаце министра заместителa Н. С. Разумовске баьча хоамагӀа самолет нах дӀаккувле йолалургья шу чакхдоалаш.

ХӀанз цу машинага чӀоагӀа хьежаш ба граждански авиаце боллой а иштта пассажираш а. 350 моттига лаьрхӀа йола лайнеро йиш хулийтаргья (экипажаш дукхагӀа а ца хулийташ) авиалинешка гӀолла шоаза-кхоаза дукхагӀа нах сиха дӀаккхувлии а эггара дукхагӀа пассажираш тӀаэца а. Иштта йола линеш а хиле дӀаоитт мехка йоккхий промышленни центраш, ахканара отпускаш йолча хана салаӀа миллионаш бола нах болхаш йолча Ӏаьржача форда йистерчен Къилбаседа Кавказерчен курорташца ювзаш йола трассаш.

Летчикашта, инженерашта, кхыча специалисташтa хетачоагӀа, Ил-86 яхача лайнеро аьттув боалаш шийна чулацай эггара кердагӀараш шийна долаш йолча советски авиастроене дукхача шерашкара опыт. Масала, на хьаьнаь С. Ильюшина цӀерагӀча конструкторски бюрое караерзаьнча, дика йовзаш йола аэродинамически стемагӀа. Бакъда, из еча хана технологе 50 совгӀа йола керда методаш юкъе-м йоалайир. Из бахьан долаш машина хьакхилар геттара тешаме, хоза, экономични, цу тайпарча классе кхыча самолеташта юхе дукха дика хӀамаш шийх а доаххаш.

ХьалхагӀа дувцаргда вай из тешаме хиларах, хӀана аьлча, из дагадоалл, даьллача бехке а доацаш пассажираштa а летни состава а, фепа нах дӀаккувлилга вӀаштӀехьдоаккхараштa а. Самолета еррига системаш цхьанне дер воихо а дергдолаш оттаь я, цо тешам лу самолет гӀетта йодача хана цхьайола хиланза яргйоаца агрегаташ е механизмаш болх па беш сецача кхераме доацаш хилара.

Ил-86 яха самолет лаьй юкъера дӀоахал долча линешка лелара. 42 тонн хула эттара тӀехболл мухь тӀаберттача практически 3600 километр гаьна йиа йиш йолаш я из. Крейсерски сиха сахьата 850 — 950 километр (9500 — 10000 метр лакха йолаш) никъ беш нзал гаьна йоал самолет дин сахьата гаргтарча хина. ХӀаьта 2000 километр никъ бергба цо ши сахьат совгӀа йолча хана.

Дукхача шерашка граждански авиаце практико хьехьокхачогӀа, фега кӀезига эгаш йолча вай ханарча реактивни самолетаца 2 — 4 сахьата никъ барах башха кӀаьдлургвац. ХӀаьта Ил-86 яхача аэробусаца водаш кхы а беззамегӀа хургья пассажира. Дукхача даькъе из хьахул машина конструктивни башхалонаш. фо аьттув болаш шийдеш хилар бахьан долаш.

Масала, готта фюзеляж йолча самолета тӀа ховча хана санна готта хетаргьяц пассажира Ил-86 яхача самолета тӀа. 6,08 метр диаметр йолла фюзеляжо йиш хилийтай лакха ткоа а болаш йола пассажирски салон хьас. ГӀандашта юкъерча шерача шин юкъо (55 см) паргӀата хетийт.

Аэробуса фюзеляж шин палубана йийкъа я, лакхерчунца — пассажирски салонаш, лохерчунца багажни отделения. Цо йиш хулийт багаж шийца йолаш санна никъ бе. ЦаӀ шоллагӀчоа чухьа а болаш даьхьа лоамеш тӀа гӀолли самолета тӀа боалаш пассажираша шоаш Ӏойокх шоай хӀамаш гӀандий мугӀарашка хьежжа номераш хаттаьча чемоданашта йолла стеллажашка. Из ду самолет аэропорте Ӏоессача а. Иштта хьалтӀа а тӀера Ӏо а йоах пассажирашкара хӀамаш.

Евгений СПИГРИОВ. (АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

СПОРТ

ТОПАШ КХУВСАРА ЯХЕАШ

Город Москве чакхъьлар топаш кхувсара РСФСР чемпионат. Цу яхье дакъа лоацаш яр 7 спортсменах латта Нохч-ГӀалгӀай АССР команда. Цига дика аьттув баьлар Григорьян Акопа. Кхаь тайпара топ кхоссара упражненех РСФСР чемпионата цӀи яьккхар цо.

Цул тӀехьагӀа цига хилар топаш кхувсаш РСФСР кубок яккхара яхьаш. Командашта юкъерча зачетах вай республикера яккалаш шоллагӀча моттиге шийсбелар.

Вижа уллаш топ кхоссаш А. Григорьяна хьалхара моттиг яьккхар. Рубанов Сергея — шоллагӀа. 50 метр гаьна хьожаяь топча кхоссача А. Семушкин кхоалагӀа вар.

4—10 октябре город Сухуме хургйолча СССР чемпионате РСФСР вӀашагӀеллача команда доакъошкой болаш Россе сий доаккхаш хургва уж вай нхокхе спортсмен.

А. САРКИСОВ.

БЕРАШТЕИ КЪОНАБАРАШТЕИ...

Советски халкъа революционни тӀема, къахьегамa гӀулакхаш дувцаш, ленински парте кулгалдарен лостам тӀелареи дакъеи комсомола сийлен гӀулакхаши хьахьоакхаш, В. И. Ленина цӀерагӀча пионерски Ерригсоюзни организаце истоpе сийлен оагӀонаш ювцаш йолча кердача произведенешца бериӣ а къонабериӣ а театрийн художественни самодеятельностайн репертуар шерьяр тӀехь-гӀа кхувш йоагӀача тӀехье лакха эстетически кхетам луш хьалкхелр дукхьа СССР культура Министерствай, ВЛКСМ ЦК-си, СССР яздархой Союзой укх шера июль бетта дӀайолаяь 1981 шера сентябрь беттага кхаччалца дӀахьош я дукхачен цхьаши акхтех латтача пьесай Ерригсоюзни конкурс. Цу конкурсе дакъа лаца тӀахьех самодеятельни а профессиональни а автораш.

Пьесай керттера чулоацам хила беза: кхувш йоагӀача тӀехьен овиалий белгалонаш коммунистически йолаш, советски халкъашта юкъера вежарий доттагӀал гучадоаккхаш, граждански а общественни а декхар дувцаш. Цу пьесай турпалаш хила беза Даьхе езаш, вокхагӀвар лоархӀаш, эӀамагӀвар везаш, эхь-эздел долаш, нравственно цӀена, аьнна дош цаӀ долаш, бакъдар эйдеш, харцонца къувсаш, эсала гӀулакхаш дегаза долаш, къахьегама, дешара тӀаккхувш. Берашна а къонабарашна а беш бола атеистически, патриотически, интернациональни болх бувцаш. Царна дезаш цар лоархӀаш долча гӀулакхашта хетаь йолча темаех латташ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 ОКТЯБРЬ

I — ПРОГРАММА.

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — «Шечад мо, ...».
9.35 — «Киноштаьбара клуб».
10.35 — Концерт. Йистедаьлча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Телевизионни документальни фильмий программа.
15.40 — Эрсий а советски а классикий хорна оагӀонаш.
16.30 — «Горизонт».
17.30 — «Халкъа инструментий оазаш». Балалайка.
18.15 — Марксизм-ленинизмий университет. «Культура людзизма — халкъара». Передача дӀахьу КПСС ЦК пропаганда отдела консультанто Прометорове.
18.45 — «Тахан дунеи тӀа».
19.00 — «Сага закони».
19.30 — И. Брамс. МаӀача махка хора а оркестра а рапсоди.
19.55 — «Кроша каникулаш» яхача телевизиони дукхаза серийни художественни фильма премьера. 2-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Иллеш дах вай, доттагӀий». Ашарий программа. Перерыве — «Тала дунеи тӀа» яха информационни выпуск.

II — ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Ильма школа».
8.35, 9.35 — Хими. 10-гӀа класс.
9.05 — В. Брюсова лирика.
10.05, 14.30 — Испански мотт ... де.
10.35, 11.45 — Ӏалам довзар. 3-гӀа класс.
10.55 — «Рембрандт Офорты». Ӏилмани-популярни фильм.
11.15 — ПТУ дешархошта. Планеташ ... дахоиаш.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лакхара математика. 2-гӀа курс.
13.20 — Ӏалмаш коммунизм. Ӏилмани коммунизма предмет.
14.10 — «Сапра сакъерапа вена». Кинофильм.
14.50 — Подготовительни отделений ладугӀархошта. Математика.
15.00 — «Отставкара ...» яха художественни фильм.
16.50 — Ӏалам довзар. 3-гӀа класс.
17.10 — Ӏалам довзар. 2-гӀа класс.
17.25 — «Тамашийна ваи бос».
17.50 — Дешархошта. Кинопрограмма.
18.25 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.45 — 10 минута СССР-е гӀолла. «Душанбе».
18.55 — РКСМ III-ча съезде Владимир Ильич Ленина хьамаьа дах 60 шу дизарга. «Кагирхой советий декхараш».
19.20 — «Дорога за дом». Киножурнал.
19.30 — «Сага закони».
20.00 — «Бойса даьсьала шийла шун, бераш».
20.15 — «Вурайтта шу даьннараш». I-ра передача. «Нахa кинна халахетар», кхочо тешаи бола гучонени.
21.00 — Концерт.
21.40 — «Дошаьрьа яхача стафакта шозра сайрелаш». Художественни фильм.

3 ОКТЯБРЬ

I — ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Ӏуйранара гимнастика.
9.05 — Московски домарбоша дӀаоша васхьаш йола советски поэтий стихаш.
9.35 — «Кроша каникулаш» яха телевизионни дукхаза серийни художественни фильм. 2-гӀа сери.
10.40 — «Халкъа творчество». Телевизионни обозрени. Йистедаьлча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Документальни фильмий программа.
15.30 — М. Мусоргский. «Выставкера сурташ».
16.10 — «Зеспечет». Тележурнал.
16.55 — Московски комсомол гӀулакхаш.
17.25 — С. Есенина лирика. Поэт ваь 85 шу дизарга.
17.35 — «Орленок» яхача телестуде школаш города Калининграда нанса 27-гӀа йолча профтехучилище директорига. Калабалика вӀашагӀхеттар.
18.45 — «Тахан дунеи тӀа».
19.00 — Говзара а мехра а хозн.
19.50 — «Кроша каникулаш» яхача телевизионни дукхаза серийни художественни фильма премьера. Йистедаьлча — «Тахан дунеи тӀа» яха информационни выпуск.

II — ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05, 11.35 — Ӏилмани-популярни фильмий программа.
8.35, 9.35 — Ашараш. 5-гӀа класс.
9.05 — Психологически говзала школа. Хьехархочун С. Н. Лысенковай болха опытацара.
10.05, 14.40 — Английски мотт.
10.35 — «АБВГДейка».
11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 1-гӀа курс.
13.20 — Марксистско-ленински эстетика ларгӀаш. Эстетика керттера категореш.
14.10 — Подготовительни отделений ладугӀархошта. Физика.
15.10 — Доаза а доаза ... а. Къонача техникашта йола передача.
15.55 — М. Горькие драматурги. «Варвары», «Дачникаш».
16.55 — «Сапра сакъеланча дана». Кинофильм.
17.50 — «Смехови ... болхалой».
17.35 — «10-ча пятилетка маршрутина Сибере». Ӏилмани-популярни фильм.
17.45 — «Аргунаш дика вала вӀашгӀехьалаьа». Телеочерк.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла».
18.20 — «Искусства халкъане». Фильм.
18.25 — «Шун писькоиб дола концерт (нохчий меттала).
19.00 — 9-гӀа студи. Передача дӀахьу политически обозревателa Зорина.
20.00 — Бойса даьсьала шийла шун, бераш.
20.15 — «Вурайтта шу даьннараш». «Мацаране кьоча 10-гӀа «а», 2-гӀа передача.
21.00 — Популярни симфонически ашарий концерт.
21.40 — «Сийнача форма ...» яха художественни фильм.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!
ЛАКХЕРЧА ТЕХНИЧЕСКИ ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕШКА ДЕША БАХА НАХ КИЙЧБЕЧА САЙРИЙНАРЧЕН ЗАОЧНИИ КУРСАШКА ДЕША ДӀАНИЙБУ

Академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Грозненски Къахьегама Цӏечa Байракха орден лелачча мехкдаьтта институто дӀакхайкхаду лакхехьарча технически дешара заведенешка деша бахара сайрийнарчен заочнин подготовительни курсашка деша дӀаэцаш хилар.

1980 шера октябре дениз 1981 шера июне кхаччалца производстве болх беште а подготовительни курсашка кийчберган математика, физика, эрсий меттахи литературахи лакхехьарча дешара заведенешка дӀаоттара йола экзаменаш дӀалургйола кагирдой. Химико-технологически специальностагӀа деша водачо Ӏомаю хими а.

Курсашка дӀаэц мигчахьа вахаш вале а юкъера образовани йолаши хӀаьта иштта 10-ча классашкара дешархойи.

Сайрийнарча курсашка занятеш хул кӀирагӀа кхозза 18 сахьати 30 миноти яьлча дениз 21 сахьати 45 миноти яллалца. Занятеш дӀайолалу 13 октябре.

Заочно курсашка деша багӀараштa контрольни балхаш царга дӀахкухьийт йоагӀ-йоагӀаш йола методически указанеш шоашца а йолаш. Кхоачаш а баь институте хьабайтача контрольни балха рецензи язъю.

Подготовительни курсашка деша дӀаоттара институте хьачуяла еза оттаьча образецах институтa ректора цӀерагӀа язъяь заявлени, 3х4 размер йолаш 2 фотографи, дешарах ахча дӀадекна хилара квитанци.

Деша мел вагӀача хана лаьрхӀа дӀадала деза ахча (20 сом — сайрийнарча курсашка, 13 — заочни курсашка) моллагӀча почтови отделенера хьадойт укх адресагӀа: 364056, г. Грозный, Нохч-ГӀалгӀай Республикански госбанка контора, расчетни счет № 14125. Грозненски мехкдаьтта институт.

Документаш хьанйду оршот дийнахьа, кхоьрача дийнахьа, пӀаьраска дийнахьа 17 сахьат даьлча дениз 18 сахьати 30 миноти яллалца 4—07 номер йолча аудиторе (керда дешара корпус).

Курсий адрес: 364002, г. Грозный, Проспект Орджоникидзе, 100, Грозненски мехкдаьтта институт, подготовительни курсаш.

Ца кхетар хатта йиш я курсаш болх беш йолча хана 9-36-1-48 номер йолча телефонаца.

ЮРТАШКА ГӀИШЛОШ ХЬАЛЪЮ ГОВЗАНЧАШ ХИЛА ЛОВЧА КАГИЙЧА НАЬХЕИ МЕХКАРИЙИ

ТЕРКАМГА!

№ 13 ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ ЮКЪЕРЧА ГОРОДСКОИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИ УЧИЛИЩА («Чечингсельстрой» трестерча) ДӀАКХАЙКХАДУ ЮРТАШКА ГӀИШЛОШ ХЬАЛЪЮ МАСТЕРАШ КИЙЧБЕ КХЫ ТӀА ДЕШАРХОИ ДӀАЭЦАШ ХИЛАР

Экзаменаш йоацаш дӀаэц 15 — 17,5 шу даьнна кагий нахи 15 — 19 шу даьнна мехкарийи.

Дешара ха:
8 класс яьккхараштa — 3 шу;
10 класс яьккхараштa — 10 бутт.

Юкъера училища тӀехдика дешаш чакх а яьккха диплом долаш бераштa вузе, техникуме деша отта льготаш лу.

Училища адрес: г. Грозный, Албогачиева ул., 30, СГПТУ-13.

Телефон: 3-35-21.

Училище воагӀар Центральни рынкера воагӀача № 27 йолча автобусаца из юххера соцачa кхаччалца ва веза.

РАДИО

2 ОКТЯБРЬ

6.40 — Юрт: гӀулакхаш а декхараш а (гӀалгӀай меттала).
6.35 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.20 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
9.15 — «СеанӀад» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.45 — «Мастер — ... нах кхебер а хьехамча а ва». Зарисовка (гӀалгӀай меттала).
10.00 — Передачай программа: Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
10.01 — «Поэта Арсанукаев Шайхи творчества хьокъехь» (эрсий меттала).
10.30 — «Патриот» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
10.45 — КПСС XXVI-ча съезда ... наькъагӀоргла. «Керттера ...» (нохчий меттала).
13.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
13.30 — Хоамаш.

3 ОКТЯБРЬ

6.40 — «Юрта Ӏуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.20 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.25 — «Кагирхой салам ...». Концерт (нохчий меттала).
8.50 — «Социалистически ...» (эрсий меттала).
9.15 — Назрановски автотранспортни предприятеро передача (нохчий меттала).
9.30 — «Атеист» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
17.10 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.11 — Партийни организацеш... отчеташ а харжамаш а (нохчий меттала).
17.26 — «Общество и закон» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
17.46 — Халкъа ашараш (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — Керда обрядаш ... юкъеяха (нохчий меттала).

ХОТТАМ

Тахан республике гӀолла Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаи а йоапаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фетара температура республике 13—18, Грозне 16—18 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, догӀа а делхаш, кӀеззига дохк а доаллаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фетара температура буйсана 4—9, дийнахьа 8—13 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанца.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителa — 9-24-03; бехктакхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05329. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4492.